

STUDENCKIE

zeszyty naukowe

Działania na rzecz rozwoju

lokalnego - wybrane przykłady

Pod redakcją naukową

Agnieszki Dembickiej-Niemiec

S Z N 2 / 2 0 1 9

Redaktor naukowy:

Agnieszka Dembicka-Niemiec

Recenzenci:

Magdalena Śliwa, *Uniwersytet Opolski*

Barbara Wiatkowska, *Uniwersytet Opolski*

Diana Rokita-Poskart, *Politechnika Opolska*

Brygida Klemens, *Politechnika Opolska*

Redakcja językowa:

Renata Żemojcin (język polski)

Jacek Jędrzejowski (język angielski)

Kolegium Redakcyjne:

dr Edyta Szafranek - przewodnicząca

dr Agnieszka Bobrowska

dr Maja Krasucka

dr Laura Płatkowska-Prokopczyk

dr inż. Magdalena Śliwa

Rada Programowa:

prof. dr hab. Ewa Bogacka-Kisiel

dr hab. inż. Adam Czerwiński prof. UO

dr hab. Adam Drobniak prof. UE

dr hab. Krystyna Hanusik prof. UO

dr hab. Sabina Kauf prof. UO

dr hab. Urszula Łangowska-Szczeńiak prof. UO

dr hab. Marta Maciejasz-Świątkiewicz prof. UO

dr hab. inż. Rafał Matwiejczuk prof. UO

prof. dr hab. Janusz Słodczyk

prof. dr hab. Stanisława Sokołowska

dr hab. Iveta Vozňáková prof. UO

dr hab. Agata Zagórska prof. UO

Redakcja techniczna i skład:

Agnieszka Dembicka-Niemiec

Publikacja elektroniczna.

Wydawca: Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2019, szn.we.uni.opole.pl

ISBN: 978-83-7395-860-9

Spis treści

Agnieszka Dembicka-Niemiec

WSTĘP 5

Maria Jonientz

*SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIZNESU JAKO STRATEGIA PROWADZENIA
DZIAŁALNOŚCI NA PRZYKŁADZIE PRZEDSIĘBIORSTWA ENERGETYKA CIEPLNA
OPOLSZCZYZNY S.A.*..... 6

Jessica Moritz, Iwona Piontek , Karolina Moritz

*WSPÓŁCZESNE TERENY ZIELENI W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ – ICH
WYKORZYSTANIE W CODZIENNYM ŻYCIU OPOŁA* 17

Monika Kałuża

*KIERUNKI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH W ROZWOJU
SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM GMINY PĄTNÓW* 29

Karolina Kępka

*FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ JAKO CZYNNIK WSPIERAJĄCY
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY KŁOMNICE* 40

Sandra Wręczycka

WPLYW FUNDUSZY UNIJNYCH NA ROZWÓJ GMINY CIASNA 54

WSTĘP

Zapraszamy do lektury kolejnego numeru „Studenckich Zeszytów Naukowych”, będącego częścią cyklicznych publikacji umożliwiających studentom dzielenie się swoimi spostrzeżeniami w różnych obszarach naukowych. Prezentowane prace zostały zgłoszone indywidualnie przez studentów głównie Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego, kierunku ekonomia. Przedstawione artykuły są efektem ich samodzielnej pracy i przeprowadzonych badań dotyczących rozwoju lokalnego. Prezentowana publikacja zawiera 5 artykułów, które w większości odnoszą się do oceny wpływu funduszy europejskich na rozwój gmin. Ponadto, podjęta została tematyka dotycząca znaczenia terenów zieleni dla społeczności lokalnej, jak i społecznej odpowiedzialność biznesu na przykładzie firmy ECO S.A.

Pragniemy podziękować wszystkim autorom, którzy podjęli trud przygotowania zamieszczonych tekstów. Wyrażamy nadzieję, że problematyka artykułów prezentowanych w tym numerze spotka się z zainteresowaniem oraz pozytywnym przyjęciem wśród pracowników naukowych oraz studentów Wydziału Ekonomicznego. Jednocześnie gorąco zachęcamy studentów do rozwijania swoich zainteresowań badawczych, wyrażania swoich refleksji naukowych i publikowania ich wyników w „Studenckich Zeszytach Naukowych”.

Agnieszka Dembicka-Niemiec

Maria Jonientz

Ekonomia III rok, Uniwersytet Opolski

**SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIZNESU JAKO STRATEGIA PROWADZENIA
DZIAŁALNOŚCI NA PRZYKŁADZIE PRZEDSIĘBIORSTWA ENERGETYKA CIEPLNA
OPOLSZCZYZNY S.A.**

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A STRATEGY OF CONDUCTING ACTIVITIES -
THE CASE STUDY OF ENERGETYKA CIEPLNA OPOLSZCZYZNY S.A.

Abstrakt: W artykule przedstawiona została charakterystyka koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. Corporate Social Responsibility). Celem opracowania jest określenie roli danej koncepcji w tworzeniu strategii przedsiębiorstwa – Energetyki Ciepłej Opolszczyzny S.A. (ECO), a także identyfikacja działań podejmowanych przez firmę w ramach prowadzonej polityki CSR. Część teoretyczna artykułu oparta została na przeglądzie literatury, z kolei część empiryczna – na analizie wyników badań przeprowadzonych za pomocą metody CAWI wśród społeczności lokalnej. Badanie umożliwiło określenie poziomu świadomości mieszkańców województwa opolskiego z zakresu idei CSR oraz stopnia znajomości wśród nich działań społecznie odpowiedzialnych firmy ECO.

Słowa kluczowe: fundusze europejskie, województwo opolskie, polityka regionalna, rozwój regionalny.

Abstract: The article presents the characteristics of the concept of Corporate Social Responsibility. The purpose of the article is to define the role of a given concept in creating a company's strategy – Energetyka Ciepła Opolszczyzny SA (ECO), as well as identification of activities undertaken by a given company as part of its CSR policy. The theoretical part of the article was based on a review of literature, while the empirical part – on the analysis of the results of research carried out using the CAWI method, among the local community. The study made it possible to determine the level of awareness of the inhabitants of the Opolskie Voivodeship from the scope of the CSR idea and the level of knowledge of ECO's socially responsible activities among them.

Keywords: European funds, Opolskie Voivodeship, regional policy, regional development

Kod klasyfikacji JEL : M2

1. Wstęp

Obecnie dla przedsiębiorstw, by mogły one budować swą przewagę konkurencyjną, niewystarczająca jest już jedynie produkcja wysokiej jakości dóbr bądź usług, czy niższe koszty, które kiedyś uważane były za główne czynniki decydujące o ich pozycji. Globalizacja, zniesienie barier, a co za tym idzie – zwiększona dostępność i oferta rynku sprawiły, że współczesne przedsiębiorstwa, by budować przewagę, muszą skupiać się już nie tylko na aspekcie ekonomicznym, ale brać w swoich działaniach pod uwagę również kwestie społeczne oraz ekologiczne.

W literaturze przedmiotu podejście, zgodnie z którym przedsiębiorstwa dobrowolnie, w większym stopniu niż nakazuje prawo, uwzględniają w swej działalności dobro społeczeństwa oraz środowiska, nosi nazwę społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. Corporate Social Responsibility – CSR). W niniejszym artykule idea CSR została przedstawiona jako rodzaj strategii prowadzenia przez przedsiębiorstwa swej działalności.

Jako przykład firmy podejmującej działania w ramach prowadzonej polityki CSR wykorzystany został wizerunek Energetyki Ciepłej Opolszczyzny S.A. (ECO) – przedsiębiorstwa zajmującego się wytwarzaniem, dystrybucją oraz sprzedażą energii ciepłej oraz elektrycznej. Celem artykułu jest przedstawienie koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu oraz identyfikacja działań podejmowanych przez firmę ECO w ramach polityki CSR. Zakres czasowy badań obejmuje 20 lat funkcjonowania firmy, od 1998 do 2018 r. Zakresem przestrzennym zostało objęte województwo opolskie, stanowiące obszar działalności badanej firmy.

2. Istota społecznej odpowiedzialności biznesu

Pierwsze przejawy społecznej odpowiedzialności biznesu pojawiły się w 1899 r., wówczas amerykański magnat A. Carnegie w Ewangelii bogactwa sformułował wstępną wersję doktryny tej idei. Uważał on, że przedsiębiorstwa i osoby zamożne powinni w swoich działaniach kierować się dwiema, wywodzącymi się z biblijnych przypowieści, zasadami. Pierwsza – zasada dobroczynności – nawoływała do niesienia pomocy przez ludzi zamożnych osobom biednym i potrzebującym. W okresie uprzemysłowienia stała się ona fundamentem do aktywnego włączenia się biznesu w pomoc przy rozwiązywaniu rosnących problemów społecznych. Z kolei druga zasada – powierniczości – odnosiła się do traktowania właścicieli w środowisku biznesu jako powierników, którym przypisane są zobowiązania wobec społeczeństwa, z jednoczesnym uwzględnieniem osiągania przez nich samych długookresowych korzyści [Rybak 2004]. Fundamentem strategii CSR jest etyka biznesu, a początki wdrażania jej zasad w działalność ekonomiczną człowieka sięgają czasów starożytnych. Wówczas prowadzenie działalności oparte na etyce biznesu uważane było za obligatoryjne. Jak podają J. Wołoszyn i M. Ratajczak: „zagadnienia etyczne stały się pierwszoplanowe w działalności gospodarczej, odnoszono je do takich obszarów, jak własność prywatna, bogacenie się, wymiana dóbr, cena i lichwa” [Wołoszyn, Ratajczak 2011].

W kolejnych wiekach znaczenie etycznego biznesu mocno zmalało, a nowożytni ekonomiści często negowali łączenie biznesu z kwestiami społecznymi. Przykładem jest podejście reprezentowane przez neoliberalistów, dzielących poglądy M. Friedmana, którego zdanie ustosunkowujące się do CSR brzmiało: *The business of business is business*, co tłumaczone na język polski oznacza, że celem biznesu jest generowanie zysków. Friedman uznawał to za fundamentalny cel każdego przedsiębiorstwa, zakładając tym samym, że nie powinny one angażować się w rozwiązywanie problemów społecznych czy działania charytatywne, z którymi wiązałyby się dodatkowe koszty [Janowicz 2016]. Dlatego podejście neoliberalistów opiera się na założeniu, że zaangażowanie przedsiębiorstw w działania społeczne tworzy barierę w realizacji przez nie

podstawowych celów. Mimo krytycznego podejścia twórcy monetaryzmu do kwestii związanych ze społeczną odpowiedzialnością inni przedstawiciele obok kosztów ponoszonych przez przedsiębiorstwa przy podejmowaniu inicjatyw prospołecznych zauważają również pozytywne wdrażania strategii CSR. Należą do nich osiąganie zysków w długim okresie czy minimalizowanie ryzyka spowodowanego błędnym zarządzaniem. Przed powstaniem idei społecznej odpowiedzialności uważano, że wzrost ekonomiczny miał być osiągany w warunkach doskonałej konkurencyjnej gospodarki, poprzez dążenie do maksymalizacji zysków. W kolejnych latach zaobserwowano jednak, że działania przedsiębiorstw ukierunkowane jedynie na maksymalizację zysku nie prowadzą do poprawy efektywności gospodarki. Dodatkowo przyczyniają się one do degradacji środowiska naturalnego i ludzkiego oraz monopolizacji rynku [Tenta-Skwiercz 2013].

Nie jest możliwe wskazanie jednoznacznej definicji społecznej odpowiedzialności biznesu. B. Rok [2010] stwierdza, że w literaturze można odnaleźć kilkaset definicji tego terminu. Wybrane definicje zostały przytoczone w tabeli 1.

Tabela 1. Wybrane definicje społecznej odpowiedzialności biznesu

Autor	Definicja
A. Paliwoda-Matiolańska	Efektywny proces zarządzania przedsiębiorstwem, który przez odpowiadanie na możliwe do zidentyfikowania oczekiwania interesariuszy przedsiębiorstwa przyczynia się do wzrostu jego konkurencyjności, zapewniając mu stabilność i rwały rozwój, jednocześnie kształtuje korzystne warunki dla rozwoju ekonomicznego i społecznego, tworząc wartość zarówno społeczną, jak i ekonomiczną.
Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna	Odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko, zapewniana poprzez przejrzyste i etyczne postępowanie, które: <ul style="list-style-type: none"> – przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, w tym dobrobytu i zdrowia społeczeństwa, – uwzględnia oczekiwania interesariuszy, – jest zgodne z obowiązującym prawem i spójne z międzynarodowymi normami postępowania, – jest zintegrowane z działaniami organizacji i praktykowane w jej relacjach.
P. Banasik, R. Sobiecki	Zobowiązanie organizacji do podejmowania działań ukierunkowanych na realizację celów społeczeństwa jako całości w długim i krótkim okresie.
B. Kos	Proces, w ramach którego przedsiębiorstwa zarządzają swoimi relacjami z różnorodnymi grupami społecznymi, które mogą mieć faktyczny wpływ na sukces w działalności gospodarczej, należy je zatem traktować jako inwestycję, a nie koszt.
G. Wolska	Nowa filozofia prowadzenia działalności gospodarczej, która zobowiązuje przedsiębiorstwa do zrównoważonego rozwoju z respektowaniem zasad ekonomii, ekologii i etyki.

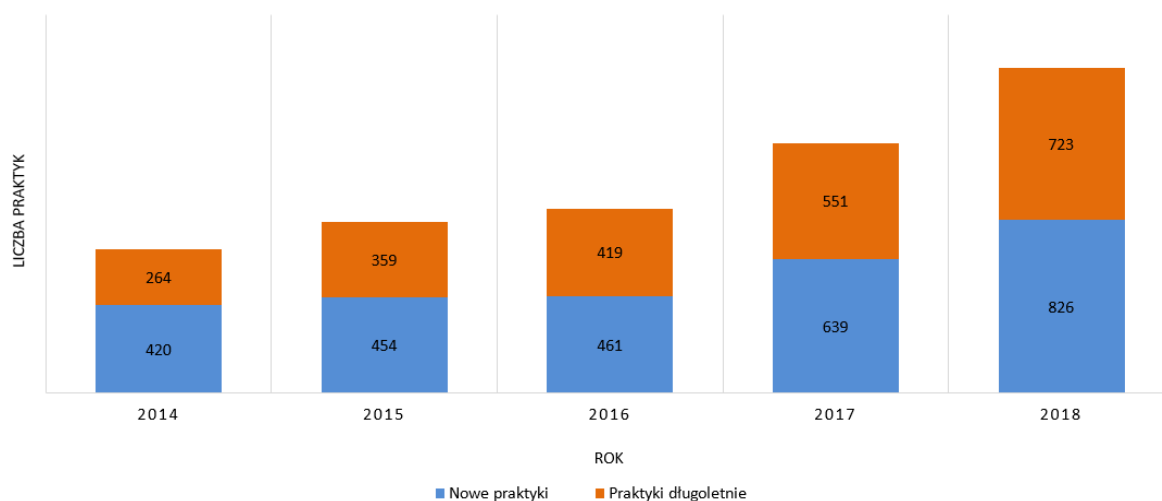
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Paliwoda-Matiolańska 2009, s. 77; Polski Komitet Normalizacyjny 2012; Banasik, Sobiecki 2016, s. 264; Kos 2011, s. 76; Wolska 2018, s. 305.

Wspólną cechą łączącą powyższe definicje jest ukierunkowanie społecznej odpowiedzialności biznesu na różnych interesariuszy bądź grupy społeczne. Zarówno A. Paliwoda-Matiolańska, jak i B. Kos zauważają, że wykorzystanie idei CSR w działalności przedsiębiorstw może przyczynić się do osiągnięcia przez nie wielu korzyści.

Zgodnie z normą ISO 26000 rzeczywiste działania organizacji w zakresie społecznej odpowiedzialności mogą mieć wpływ zarówno na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej, zwiększenie reputacji organizacji, jak i na zdolność pozyskiwania i zatrzymywania pracowników, konsumentów, klientów, użytkowników oraz na zaangażowanie i wydajność pracowników. Dodatkowo uwzględnianie w strategii przedsiębiorstw założeń społecznie odpowiedzialnego biznesu może się przyczynić do kształtowania pozytywnych relacji organizacji z przedsiębiorstwami, instytucjami rządowymi, mediami, dostawcami, klientami oraz społecznością, w obrębie której organizacja funkcjonuje [Polski Komitet Normalizacyjny 2012]. Można zatem stwierdzić, że wdrażanie koncepcji CSR w działalność przedsiębiorstw niesie za sobą wiele korzyści. Mimo że firmy ponoszą koszty, podejmując działania na rzecz społeczeństwa oraz środowiska, to aktywność ta przekłada się na budowanie ich wartości.

Dobrowolne działania przedsiębiorstw będące wyrazem ich społecznej odpowiedzialności, wykraczające poza przepisy prawa, mające charakter aktywności podejmowanej w dłuższym okresie czasu, definiowane są jako dobre praktyki CSR. W Polsce od 2000 r. funkcjonuje Forum Odpowiedzialnego Biznesu (FOB). Jest to stowarzyszenie, którego głównym celem jest upowszechnianie wiedzy z dziedziny społecznej odpowiedzialności biznesu i zrównoważonego rozwoju, a także wymiana doświadczeń z organizacjami międzynarodowymi [www.odpowiedzialnybiznes.pl]. FOB od siedemnastu lat co roku publikuje raport – „Odpowiedzialny biznes w Polsce. Dobre praktyki”. Owa cykliczna publikacja stanowi podsumowanie inicjatyw i działań podejmowanych przez firmy i organizacje zaangażowane w promowanie oraz realizację idei odpowiedzialnego biznesu. Analizując raporty począwszy od 2014 r., można zauważyć, że liczba dobrych praktyk, zarówno długoletnich jak i nowych, z roku na rok wzrasta (wykres 1).

Utrzymująca się tendencja wzrostowa w liczbie dobrych praktyk podejmowanych przez polskie firmy oznacza, że znaczenie idei wzrasta i coraz częściej jest ona wykorzystywana w strategii przedsiębiorstw.

Wykres 1. Liczba dobrych praktyk zawartych w raportach FOB w latach 2014–2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/raport-2018/>.

3. Realizacja idei CSR w przedsiębiorstwie Energetyka Ciepna Opolszczyzny S.A.

Działania z zakresu społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w krajach rozwiniętych realizowane są od wielu lat, a w wyniku globalizacji obecnie jest to aktywność mocno rozpowszechniona na całym świecie [Malinowska 2018]. Lokalnym przykładem firmy realizującej założenia społecznej odpowiedzialności biznesu jest Energetyka Ciepna Opolszczyzny. Pod taką nazwą przedsiębiorstwo funkcjonuje od 1998 r., jednak jego historia jest znacznie dłuższa, a początki sięgają lat 60. Wówczas na wniosek Wydziału Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Opolu w 1968 r. powołane zostało Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej (MPEC). Mimo że w początkowych latach funkcjonowania napotykało ono wiele problemów, to z biegiem czasu wyciągało z nich wnioski i zdobywało cenne doświadczenie. Dzięki temu MPEC zostało powołane do budowania systemów ciepłych również w innych miastach województwa i w 1974 r. na bazie dotychczasowej Spółki Miejskiej utworzone zostało Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej (WPEC). Z kolei w 1998 r., na mocy Ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, WPEC uległo przekształceniu w spółkę akcyjną miasta Opole o nazwie Energetyka Ciepna Opolszczyzny S.A. (ECO) [Komuszyński, Stecki 2009].

Firma ECO od początku istnienia kładzie duży nacisk na działalność społecznie odpowiedzialną. Stara się, aby obok aspektu ekonomicznego – generowania zysku, który jest celem każdego przedsiębiorstwa, brać pod uwagę również aspekt ekologiczny i społeczny. ECO dąży do spełniania najwyższych standardów jakości, uwzględnia w działaniach potrzeby klientów oraz kieruje się troską

o środowisko, jednocześnie prowadząc do rozwoju przedsiębiorstwa i pracowników. ECO, realizując politykę CSR, kieruje się następującymi zasadami:

- zrozumienie i propagowanie wartości bliskich lokalnej społeczności,
- wpływ na aktywność mieszkańców, grup interesariuszy oraz pracowników poprzez integrację wielopokoleniową wokół wspólnie realizowanych projektów i budowę zaangażowania ich uczestników,
- udział w procesie poprawy jakości życia społeczności lokalnych, m.in. poprzez działania związane z ochroną środowiska naturalnego,
- podejmowanie działań mających wpływ na zwiększenie atrakcyjności miast, w których firma świadczy usługi, jako przyjaznych mieszkańcom [Raport Odpowiedzialności Społecznej...].

Inicjatywy i działania, jakie podejmuje firma, przyporządkowane są do pięciu obszarów tematycznych (tabela 2).

Tabela 2. Obszary tematyczne wpisane w politykę CSR firmy ECO

Kategoria	Przypisane działania
Zaangażowanie ECO w rozwój opolskiego sportu	<ul style="list-style-type: none"> – wsparcie OKS Odra Opole, Akademii Odry Opole, Akademii ECO Uni Opole – organizacja turnieju siatkarskiego ECO Silesia CUP, turnieju piłkarskiego ECO CUP, – współorganizacja Sportowego Dnia Dziecka
Działania edukacyjno-informacyjne z zakresu ekologii	<ul style="list-style-type: none"> – autorskie spektakle ECO wystawiane przez teatr Ekostudio Opole w przedszkolach i szkołach podstawowych, a także na terenie zakładu, wraz z możliwością jego zwiedzania, podczas Dnia Dziecka oraz Mikołajek organizowanych w ECO
Programy dla szkół	<ul style="list-style-type: none"> – zwiedzanie zakładu, udział w praktycznych zajęciach – współpraca z uczelniami wyższymi Opola – program praktyk studenckich
Wsparcie renowacji katedry opolskiej	<ul style="list-style-type: none"> – organizacja koncertów w ramach wsparcia
Współpraca ze stowarzyszeniami i instytucjami pożytku publicznego	<ul style="list-style-type: none"> – pomoc przy organizacji Wigilii dla Samotnych i Bezdomnych w Opolu, – współpraca z Fundacją Dom Rodzinnej Rehabilitacji Dzieci z Porażeniem Mózgowym w Opolu
Współrealizacja programu "Warm up your business"	<ul style="list-style-type: none"> – konkurs na najlepsze pomysły biznesowe z dziedziny energetyki, z Parkiem Naukowo-Technologicznym w Opolu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.ecosa.pl/csr.html>.

Dla ECO najcenniejszym kapitałem są ludzie, dlatego firma dba o tworzenie bezpiecznych warunków pracy, możliwość rozwoju oraz podnoszenie kwalifikacji pracowników. W ramach strategii CSR firma prowadzi politykę personalną, która ma na celu utrzymanie wysokiego poziomu zaangażowania, motywacji oraz utożsamiania się pracowników z firmą. Spółka stawia na rozwój

zatrudnionych osób w celu dostosowania ich wiedzy i kwalifikacji do zmieniających się przepisów oraz wprowadzanych nowych rozwiązań technicznych, poprzez udział w kursach i szkoleniach, wymianę doświadczeń z pracownikami innych spółek oraz poprzez dokształcanie w ramach studiów wyższych, podyplomowych lub MBA. ECO dba także o dobre relacje pomiędzy pracownikami poprzez organizację spotkań i wydarzeń mających na celu integrację zespołu [Raport Odpowiedzialności Społecznej...].

Znaczna liczba działań podejmowanych przez ECO związana jest ze sportem. Spółka porównuje swoją działalność statutową do sportowych wartości, jakimi są: zdrowa rywalizacja, zasada *fair play* oraz inwestowanie w przyszłość. Dorocznym wydarzeniem inicjowanym przez ECO jest Dzień Dziecka na sportowo. Jest to akcja, w której co roku bierze udział znaczna liczba uczniów opolskich szkół podstawowych, których budynki ogrzewane są ciepłem systemowym ECO. Jej celem jest zachęcenie młodych osób do spędzania wolnego czasu aktywnie. Spółka jest również współorganizatorem turnieju piłki nożnej ECO CUP, w którym biorą udział dziecięce oraz młodzieżowe drużyny z województwa opolskiego. Oprócz organizacji imprez sportowych ECO umożliwia także najmłodszym mieszkańcom rozwój talentów sportowych poprzez pomoc finansową kierowaną do Akademii Odry Opole, czyli szkoły piłkarskiej szkolącej chłopców od czwartego roku życia. Firma ECO promuje również aktywność fizyczną wśród osób dorosłych. Przykładem jest organizowany turniej piłki siatkowej – ECO Silesia CUP. Inicjatywa ta cieszy się dużym zainteresowaniem – w latach 2010–2018 w turnieju wzięło udział ponad 600 drużyn. Spółka wspiera także sport profesjonalny, od kilkunastu lat ECO jest sponsorem strategicznym obecnie pierwszoligowego Opolskiego Klubu Sportowego Odra Opole.

Kolejny obszar polityki społecznej odpowiedzialności firmy ECO S.A. stanowi edukacja. Oprócz możliwości zwiedzenia i poznania historii opolskiej elektrociepłowni przez uczniów szkół współpracujących z ECO firma oferuje również dla nich praktyczne zajęcia, a także realizuje projekty naukowe i badawcze. Ważny element w strategii CSR przedsiębiorstwa ECO stanowi współpraca z uczelnią wyższą – Uniwersytetem Opolskim. W 2018 r., jako wyraz współpracy, podpisana została umowa w ramach projektu „Zintegrowany Program Rozwoju Uniwersytetu Opolskiego”. Jednym z założeń programu jest organizacja praktyk, podczas których studenci mają szansę zmierzyć się z realnymi zadaniami, jakie są realizowane w przedsiębiorstwie, dostają możliwość obserwacji i współrealizacji zadań wykonywanych przez pracowników. Dzięki temu nabędą oni konkretne umiejętności, które będą mogli wykorzystać w przyszłej pracy zawodowej.

Jednym z ważniejszych zagadnień, stanowiącym kolejny z fundamentów działalności ECO w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, jest ekologia. Mimo że głównym paliwem wykorzystywanym przez ECO do produkcji ciepła jest węgiel kamienny, to firma w jak największym stopniu stara się ograniczać wpływ swej działalności na środowisko naturalne. Oprócz przestrzegania przepisów dotyczących środowiska naturalnego spółka podejmuje również dodatkowe inicjatywy proekologiczne. ECO stawia na edukację oraz informowanie mieszkańców, zwłaszcza najmłodszych, z zakresu ekologii. Od kilku lat w ECO organizowane są Dzień Dziecka oraz Mikołajki, podczas których na terenie zakładu gromadzą się dzieci z Opolszczyzny, aby wziąć udział w przygotowanych dla nich atrakcjach. Dzięki wieloletniej współpracy z teatrem Ekostudio Opole na organizowanych przez firmę spotkaniach wystawiane są autorskie spektakle edukacyjne realizowane przez teatr na zlecenie ECO. Tematyka przedstawień związana jest z działalnością spółki, czyli produkcją energii cieplnej oraz z kwestiami dbania o czyste powietrze. Dzięki spektaklom młodzi uczestnicy przez zabawę zdobywają wiedzę na temat ochrony środowiska naturalnego, dowiadują się, czym jest smog, jak dbać o czyste powietrze, oraz kształtują w sobie proekologiczne postawy.

Ostatnim obszarem polityki CSR firmy ECO jest działalność charytatywna. Stanowi ona jeden z wyróżników oraz elementów wizerunku przedsiębiorstwa. ECO wspiera instytucje pomagające ludziom chorym, niepełnosprawnym, samotnym i bezdomnym. Jednym z najważniejszych przedsięwzięć, które ECO wspiera od 1992 r., kiedy funkcjonowała jeszcze pod nazwą Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej, jest organizacja Wigilii dla Samotnych i Bezdomnych. Od 2014 r. spółka aktywnie uczestniczy w dziele renowacji katedry opolskiej. Wspiera to przedsięwzięcie finansowo oraz rzeczowo – ufundowany został skan 3D budynku, dzięki któremu w przypadku jakiegokolwiek zniszczenia możliwa będzie rekonstrukcja. Przy renowacji katedry duże znaczenie mają organizowane przez ECO aukcje oraz koncerty charytatywne, z których całkowity dochód przeznaczony jest na odnowę opolskiego zabytku [www.ecosa.pl].

4. Metodologia oraz wyniki badań własnych

W celu określenia stanu świadomości społeczności lokalnej z zakresu idei społecznej odpowiedzialności biznesu oraz działań podejmowanych w jej ramach w przedsiębiorstwie ECO przeprowadzone zostało badanie. Do udziału w nim zaproszeni zostali mieszkańcy województwa opolskiego, stanowiącego obszar działalności firmy. Do wykonania badania wykorzystana została metoda CAWI (ang. *Computer Assisted Web Interview*). Pytania zawarte w ankiecie miały formę zamkniętą, dobór respondentów miał charakter losowy, a okres zbierania ankiet trwał tydzień.

W badaniu wzięło udział 125 osób (N = 125): 84 kobiety (67,2%) i 41 mężczyzn (32,8%). Najliczniejszą grupą biorącą udział w badaniu były osoby w wieku 20–29 lat i stanowiły one ponad 63% ankietowanych. Ponad połowa uczestników badania to mieszkańcy wsi (55,2%). Odsetek osób zamieszkujących miasto wyniósł 44,8%, z czego mieszkańcy Opola stanowili 25,6% ogółu respondentów, a tym samym 57,1% mieszkańców miasta ogółem.

Na pytanie „Czy Pana/Pani zdaniem etyka pełni ważną rolę w biznesie?” ponad 90% ankietowanych odpowiedziało twierdząco. Jedynie 9,7% respondentów uważało, że etyka nie pełni ważnej roli w biznesie. Zdecydowana większość ankietowanych (64,8%) nie spotkała się z pojęciem społecznej odpowiedzialności biznesu.

Respondenci zostali poproszeni o wskazanie znanych im działań podejmowanych przez przedsiębiorstwo ECO (wykres 2).

Wykres 2. Znajomość działań społecznie odpowiedzialnych ECO

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowanie najczęściej wskazywano te mające na celu rozwój sportu w Opolu. O zaangażowaniu firmy w szeroko pojęty sport słyszało ponad 3/4 respondentów. Do tej kategorii zalicza się m.in.: wsparcie Opolskiego Klubu Sportowego Odra Opole, organizację turnieju ECO Silesia CUP czy współorganizację Sportowego Dnia Dziecka. Drugim w kolejności przedsięwzięciem, jednak wskazanym przez znacznie mniejszą liczbę respondentów, okazała się oferta skierowana do uczniów i studentów (41,6%). W jej ramy wpisuje się możliwość zwiedzania zakładu, poznania jego historii przez opolskich uczniów oraz studentów, ale także program praktyk oferowanych w ramach współpracy z Uniwersytetem Opolskim. Z kolei o działaniach edukacyjno-informacyjnych z zakresu ekologii, w które wpisują się autorskie spektakle ECO wystawiane przez teatr Ekostudio w przedszkolach oraz na terenie zakładu podczas okolicznościowych imprez dla najmłodszych,

słyszało 40,3% badanych. Ponad 1/3 respondentów zadeklarowała, że słyszeli o wsparciu renowacji katedry opolskiej przez spółkę. O tym, że ECO współpracuje ze stowarzyszeniami i instytucjami pożytku publicznego, wiedziało ponad 23%. Najmniej znanym przedsięwzięciem w lokalnej społeczności okazała się jedna z najnowszych inicjatyw ECO – współrealizacja programu „Warm up your business”.

Wśród osób znających firmę ECO jedynie 27,7% ankietowanych wiedziało, że realizuje ona strategię CSR. Warto jednak zauważyć, że ponad 90% respondentów zadeklarowało znajomość przynajmniej jednego działania podejmowanego przez firmę w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu. Można zatem stwierdzić, że działania ECO są znane w społeczności lokalnej, jednak nie są one kojarzone jako działalność CSR.

Podsumowanie

Podsumowując, należy zaznaczyć, że strategia przedsiębiorstw oparta na idei społecznej odpowiedzialności biznesu polega na podejmowaniu dobrowolnych działań na rzecz środowiska, społeczności lokalnej czy pracowników. Działania te powinny być realizowane przez firmy jako odpowiedź na oczekiwania otoczenia. Warto jednak podkreślić, że przekładają się one również na tworzenie pozytywnego wizerunku przedsiębiorstwa, a tym samym na budowanie jego przewagi konkurencyjnej i osiągnięcie korzyści ekonomicznych. Mają one więc korzystny wpływ zarówno na przedsiębiorstwo, jak i na klientów, zatrudnione osoby oraz społeczność lokalną.

Energetyka Ciepła Opolszczyzny S.A., której wizerunek został wykorzystany w niniejszym artykule, stanowi przykład firmy aktywnie wdrażającej koncepcję CSR w swojej działalności. Świadczą o tym liczne działania w ramach prowadzonej strategii opartej na założeniach CSR. Działania kierowane w stronę pracowników przyczyniają się do kształtowania pozytywnego wizerunku wśród zatrudnionych osób oraz do wzrostu atrakcyjności firmy na rynku pracy. Aktywność firmy ECO odbywa się również w kierunku środowiska oraz społeczności lokalnej. Jako że działalność Energetyki Ciepłej Opolszczyzny S.A. opiera się na produkcji ciepła poprzez spalanie węgla kamiennego – paliwa uznawanego za niezbyt ekologiczne – to firma w jak największym stopniu stara się ograniczyć wpływ swej działalności na środowisko. Odbywa się to w sposób zarówno bezpośredni – poprzez likwidację niskiej emisji oraz wytwarzanie energii z poszanowaniem zasobów naturalnych – jak i pośrednio – dzięki kształtowaniu w mieszkańcach, zwłaszcza najmłodszych, ekologicznych postaw.

Przeprowadzone badanie wykazało, że pojęcie społecznej odpowiedzialności biznesu jest mało znane w społeczności lokalnej. Pozwoliło również na wysunięcie wniosku, że działania ECO są wysoce

rozpowszechnione wśród respondentów, jednak nie są one utożsamiane z działalnością CSR. Niewątpliwie wpływa na to fakt, że społeczna odpowiedzialność biznesu stanowi relatywnie młodą dziedzinę. Można jednak zauważyć, że znaczenie idei CSR w środowisku biznesu z roku na rok wzrasta. Świadczy o tym rosnąca liczba inicjatyw i działań podejmowanych przez firmy w ramach prowadzonej strategii opartej na założeniach społecznej odpowiedzialności. Coraz więcej organizacji zauważa korzyści, jakie wynikają z prowadzenia biznesu społecznie odpowiedzialnego. Zaliczają się do nich m.in.: zwiększenie reputacji organizacji, osiąganie przez przedsiębiorstwa przewagi konkurencyjnej, a także poprawa relacji organizacji z otoczeniem oraz poprawa zdolności pozyskiwania i zatrzymywania pracowników i konsumentów.

Bibliografia

- Banasik P., Sobiecki R., 2016, *Wymiar sprawiedliwości w dobie oczekiwań społecznych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Janowicz J., 2016, *Determinanty rozwoju społecznej odpowiedzialności biznesu w Polsce w latach 2007–2014*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań (rozprawa doktorska).
- Komuszyński P., Stecki K., 2009, *40 ciepłych lat – Historia Energetyki Ciepłej Opolszczyzny*, ECO, Opole.
- Kos B., 2011, *Przesłanki społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, [w:] G. Polok (red.), *Spółeczna odpowiedzialność – aspekty teoretyczne i praktyczne*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice.
- Malinowska M., 2018, *Spółeczna odpowiedzialność biznesu a zachowania przedsiębiorstw na rynku*, „Zeszyty Naukowe WSES w Ostrołęce” 3(30).
- Paliwoda-Matiolańska A., 2009, *Odpowiedzialność społeczna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Polski Komitet Normalizacyjny: PN-ISO 26000:2012, 2012, *Wytyczne dotyczące społecznej odpowiedzialności*, Warszawa.
- Raport Odpowiedzialności Społecznej Energetyki Ciepłej S.A. w Opolu.*
- Raport Odpowiedzialny biznes w Polsce. Dobre praktyki*, 2018, Wydawnictwo Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa.
- Rok B., 2013, *Podstawy odpowiedzialności społecznej w zarządzaniu*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.
- Rybak M., 2004, *Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Tenta-Skwiercz D., 2013, *Uwarunkowania realizacji koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwach polskich na tle doświadczeń Wielkiej Brytanii i Niemiec*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych* (Dz.U. z 1996 r. Nr 118, poz. 561).
- Wolska G., 2018, *Spółeczna odpowiedzialność biznesu*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” z. 1.
- Wołoszyn J., Ratajczak M., 2011, *Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw (CSR) w sferze agrobiznesu*, Katedra Ekonomiki Edukacji, Komunikowania i Doradztwa, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, s. 147
- <http://odpowiedzialnybiznes.pl/publikacje/raport-2018/> [dostęp: 5.05.2019].
- http://odpowiedzialnybiznes.pl/wp-content/uploads/2014/01/statut_2010.pdf [dostęp: 5.05.2019].
- <http://www.ecosa.pl/csr.html> [dostęp: 16.05.2019].

Jessica Moritz, Iwona Piontek

Ekonomia III rok, Uniwersytet Opolski

Karolina Moritz

Pielęgniarstwo II rok, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu

WSPÓŁCZESNE TERENY ZIELENI W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ – ICH WYKORZYSTANIE W CODZIENNYM ŻYCIU OPOLE

CONTEMPORARY GREEN AREAS IN THE PUBLIC SPACE - MAKING USE OF THEM IN EVERYDAY LIFE OF THE CITY OF OPOLE

Abstrakt: Zmiany zachodzące w przestrzeni miast dotyczą różnych obszarów w tym także terenów zieleni, które wpływają na jakość życia mieszkańców. Artykuł ma na celu identyfikację potrzeb i preferencji mieszkańców w zakresie popytu na tereny zieleni w mieście Opolu i ich wykorzystanie. Aby zrealizować tak określony cel, przeprowadzono badania wykorzystujące metodę desk research jak i metodę CAWI. Źródłami informacji były uzyskane wyniki wśród respondentów jak i te dostępne w dokumentach źródłowych. Otrzymane rezultaty przeprowadzonych badań mogą być przydatne władzom miasta Opolu w procesie kształtowania terenów zieleni.

Słowa kluczowe: tereny zieleni, przestrzeń publiczna, rozwój miast, Opole.

Abstract: Changes taking place in the urban space influence various spheres, including green areas which – in turn – impact the quality of life of residents. The article aims to identify the needs and preferences of residents in terms of the demand for and use of green areas in the City of Opole. To achieve this specific goal, research was carried out using both the desk research method and the CAWI method. The sources of information were the results obtained from the respondents as well as those available in the source documents. The obtained results of the conducted research may be useful for the authorities of Opole in the process of shaping green areas in the city.

Keywords: green areas, public space, urban development, Opole

Kod klasyfikacji JEL: R0

1. Wstęp

Tereny zieleni są coraz częściej doceniane przez władarzy oraz mieszkańców miast. Pełnią one funkcje nie tylko reprezentacyjne i estetyczne, ale także rekreacyjne. Są miejscami istotnymi w życiu społeczności lokalnej, bowiem pozwalają na realizację różnych form spędzania wolnego czasu oraz na społeczną integrację. Trendy rozwoju polskich miast opierają się w dużej mierze na wprowadzaniu inwestycji mających na celu zwiększenie: podaży mieszkań, przepustowości transportu i dostępu do miejsc parkingowych. W efekcie tereny zielone są przeznaczane pod inwestycje infrastrukturalne i mieszkaniowe, co może skutkować występowaniem ich niedoborów w przestrzeni miast oraz wzrostem znaczenia tych, które są jeszcze dostępne.

Celem artykułu jest identyfikacja potrzeb i preferencji mieszkańców w zakresie popytu na tereny zieleni w mieście Opolu i ich wykorzystania. Aby zrealizować tak określony cel, przeprowadzono badania wykorzystujące następujące metody badawcze: metodę *desk research*

opartą na analizie literatury przedmiotu i dokumentów źródłowych oraz metodę CAWI (*Computer Assisted Web Interviews*), za pomocą której przeprowadzono wywiad wśród mieszkańców Opola.

2. Współczesne tereny zieleni w przestrzeni publicznej

Z uwagi na podejmowany temat badawczy istotne jest wyjaśnienie pojęcia obszar przestrzeni publicznej. Artykuł 2 pkt 6 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym definiuje go jako „obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” [Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. ...].

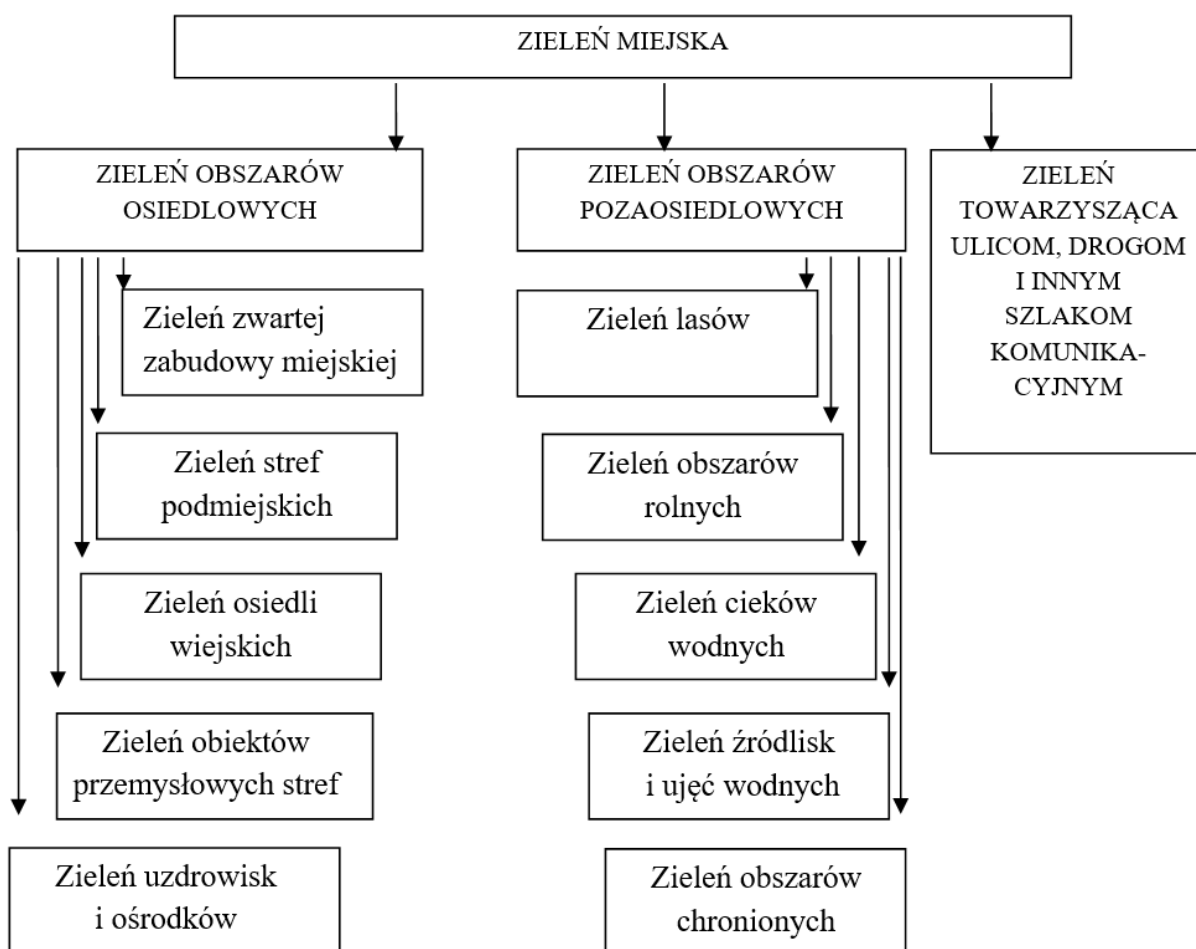
Przestrzeń publiczna jest powszechnie dostępna, występuje jako element struktury miasta i dobro wspólne. Dzięki niej ludzie mogą realizować swoje potrzeby i aspiracje oraz udoskonalać swoje umiejętności interpersonalne. Przestrzeń publiczna nie jest własnością publiczną [Romasiuk 2014]. Podlega ona planowaniu i kształtowaniu przez odpowiednie organy władz samorządowych i pośrednio rządowych. Planowanie to jest regulowane na poszczególnych poziomach zarządzania rozwojem (krajowym, regionalnym i lokalnym). Dochodzi do przekształcania środowiska materialnego, które polega m.in. na optymalnym rozmieszczeniu w terenie i krajobrazie elementów infrastrukturalnych, takich jak drogi czy budynki, mającym zaspokoić aktualne i przyszłe potrzeby społeczeństwa. Planowanie przestrzenne realizuje się poprzez projekty urbanistyczne i architektoniczne. Zapobiega ono złym skutkom uprzemysłowienia i bezplanowej urbanizacji [Pałaszewski 1983]. Przestrzeń publiczna powinna być rozplanowana w sposób skoordynowany i harmonizowany ze środowiskiem przyrodniczym oraz powinna zaspokajać potrzeby społeczne. Dla potrzeb tych zasadnicze są zarówno składniki antropogeniczne środowiska, jak i naturalne, a także ich cechy, walory i rozmieszczenie w przestrzeni. Celami gospodarowania przestrzenią są: odpowiednie użytkowanie ziemi, zapewnienie wypoczynku, dobrych warunków socjalno-bytowych, a także ochrona przyrody, jej zasobów oraz zachowanie ładu przestrzennego. Formułując strategię rozwoju przestrzeni publicznej, należy współdziałać i wykorzystywać jej zasoby, by korzyści dla człowieka były długoterminowe. Niepożądane jest realizowanie w tym zakresie celów krótkoterminowych, których realizacja nastawiona jest głównie na zysk. W takim wypadku istnieje zagrożenie, że człowiek i środowisko będą narażeni na nieodwracalne negatywne skutki tych decyzji [Dubiel 1996, s. 135]. Istotnym dokumentem z punktu widzenia planowania przestrzennego i zagospodarowania terenów zieleni jest studium przyrodniczo-krajobrazowe. Dokument ten wprowadza regulacje w zakresie

ochrony przyrody i kształtowania krajobrazu. Odgrywa on istotną rolę przy określaniu bioróżnorodności oraz proekologicznej strategii rozwoju gospodarczego. Narzędziem regulacyjnym w procesie planowania terenów miast są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Sam plan często nie wystarcza i niezbędne jest wprowadzenie nakładów finansowych, które gmina przyznaje ze swojego budżetu albo pozyskuje z innych źródeł. Regulacje w tym zakresie zawarte są w art. 403 ust. 2 ustawy Prawo ochrony środowiska, który wskazuje, że „do zadań własnych gminy należy finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej w zakresie obejmującym: 1) przedsięwzięcia związane z ochroną wód; 2) wspomaganie realizacji zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym dotyczących instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej” [za: Jeżyńska, Kruk 2016, s. 45].

Miejskie tereny zieleni klasyfikowane są jako istotny element systemu przestrzeni publicznej miasta. Parki i skwery wymieniane są na równi z placami i ulicami jako strategiczny czynnik wyposażenia miasta w ogólnodostępne obszary dla zebrań i szeroko pojmowanej rekreacji oraz innych przejawów aktywności mieszkańców miasta [Sutkowska 2006, s. 186]. W literaturze przedmiotu wskazuje się na grupę elementów wchodzących w skład terenów zieleni w miastach, do których należą:

- lasy i parki,
- ogrody botaniczne i zoologiczne,
- ogrody przydomowe,
- ogrody jordanowskie,
- tereny zadrzewień,
- bulwary i promenady,
- zieleń przyuliczna, izolacyjna, osiedlowa, cmentarna i ochronna,
- skwery i zieleńce,
- zieleń obszarów rolnych i zabytkowych,
- zieleń naturalna w dolinach rzek [Słodczyk 2004, s. 184–185].

Analiza tematyki związanej z elementami znajdującymi się na terenach zieleni w mieście skłoniła autorów do przedstawienia składników zieleni na terenach zurbanizowanych oraz poza nimi (rysunek 1).

Rys. 1. Składniki zieleni

Źródło: Hejmanowski 1989, s. 24.

Składniki zieleni na terenach zurbanizowanych podzielone są na trzy podstawowe kategorie, takie jak: zieleń obszarów osiedlowych, zieleń obszarów pozaosiedlowych oraz zieleń towarzysząca ulicom, drogom i innym szlakom komunikacyjnym.

Przez tereny zieleni miejskiej należy rozumieć „zespoły roślinności spełniające cele wypoczynkowe, zdrowotne i estetyczne, a w szczególności: parki, zieleńce, zieleń na placach, ulicach, zieleń izolacyjna i pracownicze ogrody działkowe” [Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. ..., art. 3.15]. Jeśli tereny zielone mają dobrze funkcjonować, musi panować w nich ład: architektoniczny, ekologiczny, estetyczny, funkcjonalny, psychospołeczny. Należy zwrócić uwagę, że aby przestrzeń publiczna była atrakcyjna, powinna ona spełniać następujące kryteria:

- różnorodne wyposażenie,
- wysoki standard,
- brak barier,
- mnogość wydarzeń / imprez kulturalnych,

- dostarczanie różnych usług i wrażeń estetycznych,
- odpowiednie działania architektoniczne, urbanistyczne, kompozycyjne [Romasiuk 2014, s. 17–21].

Istotne jest zwrócenie uwagi, że atrakcyjność terenów zieleni zależna jest także od np.: występowania zabytków, popularnych miejsc kultury, bliskości do morza, oferowanych usług lub atrakcyjności samych krajobrazów. Miejskie tereny zieleni powinny być łatwo dostępne, interesujące, zapadające w pamięć oraz dobrze ze sobą powiązane. Ich przestrzenny wymiar składa się z: barwy, materiału i faktury oraz wyposażenia w elementy infrastruktury.

Każda jednostka przestrzeni publicznej ma swój zakres przestrzenny. Granice terenów zieleni nazywane są krawędziami przestrzeni publicznych [Romasiuk 2014, s. 6]. Kompleksowo zaprojektowana przestrzeń publiczna powinna uwzględniać aspekty takie jak: bezpieczeństwo, motywację korzystania z danych usług, samopoczucie użytkownika, a także cechy społeczno-demograficzne: płeć, wiek, status zawodowy, cykl życia, status ekonomiczny czy stan zdrowia.

Tereny zieleni pełnią istotne funkcje dla społeczności lokalnej danego miasta i umożliwiają spędzanie czasu poprzez: aktywność fizyczną, spacer, zabawę (dotyczy to głównie najmłodszych), tworzenie, rozmowę czy jedzenie [Romasiuk 2014, s. 2–12]. Wykorzystanie terenów zieleni jest bardzo zróżnicowane, dlatego można wyróżnić kilka podstawowych funkcji tej przestrzeni publicznej:

- funkcja rekreacyjno-wypoczynkowa – pełnią ją przede wszystkim: parki, promenady, bulwary, lasy, ogrody, zieleń towarzysząca, które są ogólnodostępne; istnieje tu także możliwość uprawiania sportu, spotkań towarzyskich, organizowania wycieczek, spędzania wolnego czasu;
- funkcja ekologiczno-ochronna – zieleń ma za zadanie obniżać zanieczyszczenia w środowisku, chronić przed hałasem, poprawiać jakość wdychanego powietrza, a tym samym wpływa na zdrowie mieszkańców aglomeracji miejskich;
- funkcja estetyczna – polega głównie na nadaniu miastu specyficznego i indywidualnego charakteru; dobrze zaplanowana zieleń podkreśla architekturę danego miejsca oraz jest dopełnieniem całokształtu danego terenu; funkcja estetyczna zieleni polega również na maskowaniu elementów nieatrakcyjnych i nieciekawych;
- funkcja zdrowotna – zieleń chroni ludzi przed szkodliwymi czynnikami wytwarzanymi przez miasto, dlatego istotne jest, aby dobrze dobrać roślinność, uwzględniając miejsce, w jakim ma rosnąć; chroni mieszkańców przed dymem powstającym przy szlakach komunikacyjnych, przed wiatrem oraz nadmiernym słońcem [Chojecka 2014, s. 52–53].

Jak wynika z pracy M. Rzeszotarskiej-Pałki, zieleń miejska pełni jeszcze jedną bardzo ważną funkcję: przeciwpożarową – rozprzestrzeniający się ogień jest zatrzymywany przez drzewa. Są dla żywiołu barierą, o ile zapewniony jest stopień uwilgotnienia poprzez odpowiednio dobrany gatunek tych drzew [Rzeszotarska-Pałka 2012, s. 158–159]. Drzewa zatem pełnią funkcję nie tylko obronną, ale również stanowią istotny element architektonicznej wartości zieleni wysokiej. Gatunki drzew różnią się od siebie budową, wysokością, kształtem (całości lub tylko korony) oraz ubarwieniem liści w zależności od pory roku.

Według W. Szolginia można wyróżnić następujące rodzaje parków należących do miejskich terenów zieleni [Szolginia 1981, s. 24–37]:

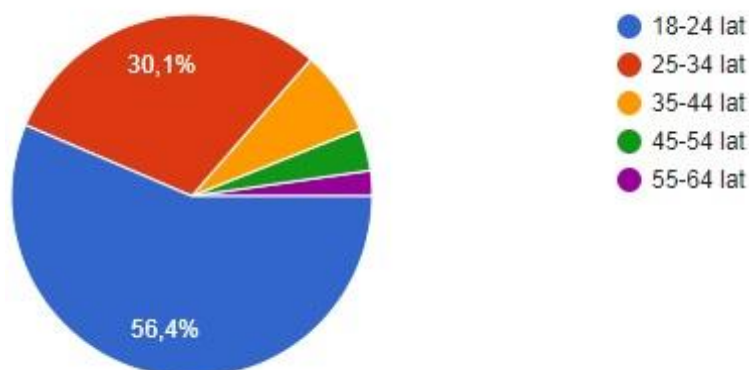
- park przechodni – znajduje się on na terenie zabudowanym, jest otoczony budynkami i elementami komunikacji, służy ludziom, którzy tamtędy przechodzą,
- park spacerowy – zalicza się do miejsc, w których spędza się dłuższy czas, spaceruje lub odpoczywa wśród zieleni,
- park odpoczynkowy – pełniący funkcję głównie miejsca odpoczynku i wyciszenia,
- park rekreacyjno-sportowy – wyposażony w urządzenia sportowe służące także celom oświatowym i rozrywkowym,
- park leśny – zaliczany jest do terenów zieleni, a w klasyfikacji plasuje się pomiędzy parkiem tradycyjnym a lasem,
- cmentarz.

W polskich miastach znajdują się różne formy parków miejskich, ich liczba jest zróżnicowana, ale nie zależy od wielkości miasta, obszaru, jaki zajmuje, i funkcji, jakie pełni.

3. Tereny zieleni w przestrzeni publicznej miasta Opola

Z uwagi na podejmowany cel pracy istotne jest zidentyfikowanie aktualnego stanu wykorzystania terenów zieleni w przestrzeni publicznej miasta Opola. Dlatego też wśród mieszkańców miasta przeprowadzono badania ankietowe, w których udział wzięły 132 osoby. W ankietowanej grupie badawczą 73% stanowiły kobiety. Wykres 1 ilustruje strukturę wiekową respondentów, których podzielono na sześć grup pod tym względem. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby znajdujące się w przedziale wiekowym 18–24 lat (56%), 30,1% stanowiły osoby powyżej 25.

roku życia, ale nieprzekraczające 35 lat. Osoby powyżej 65. roku życia nie wykazywały woli uzupełniania ankiety, dlatego też ta grupa wiekowa nie mogła być uwzględniona w badaniu.

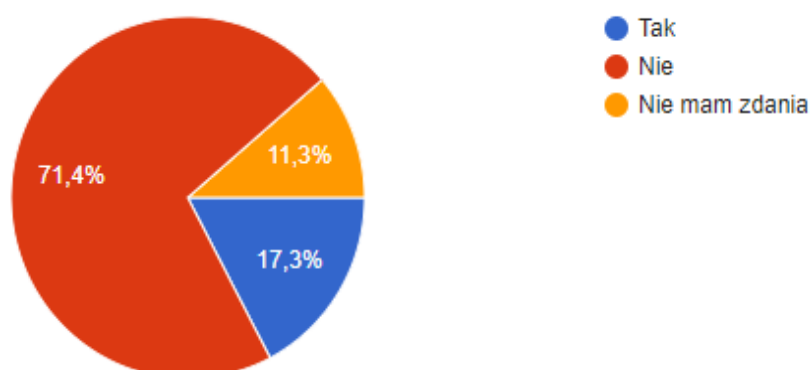

Wykres 1. Struktura respondentów ze względu na wiek

Źródło: opracowanie własne.

W próbie badawczej mieszkańcy miasta Opole stanowili zaledwie 34% ogółu zapytanych (tj. 45 osób), co oznacza, że na temat zieleni miejskiej w mieście wypowiedziało się 87 osób niebędących mieszkańcami tego miasta, ale w nim przebywających. Niezależnie od miejsca zamieszkania respondentów uważali oni, że zielona przestrzeń publiczna jest potrzebna (100%). Oznacza to, że tereny zieleni miejskiej pełnią wiele ważnych funkcji dla mieszkańców miasta oraz przyjezdnych, a także wpływają bezpośrednio i pośrednio na ich życie.

Ludzie pragną otaczać się zielenią, ponieważ ma ona dobry wpływ na ich samopoczucie, a także zdrowie, dlatego chcą jej mieć wokół siebie coraz więcej. Aż 71% ankietowanych (wykres 2) uważa, że w Opolu nie ma wystarczającej ilości terenów zieleni i należałoby zadbać o powstanie nowych takich miejsc.

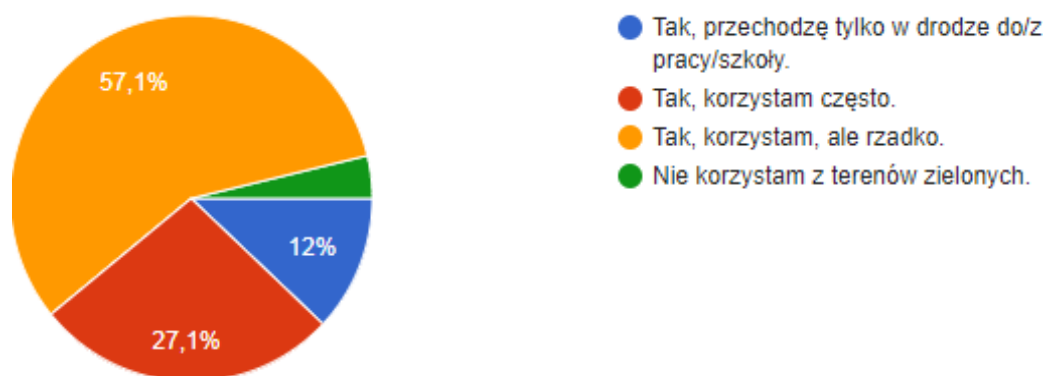

Wykres 2. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy w Opolu jest wystarczająco dużo terenów zieleni?”

Źródło: opracowanie własne.

Ponad 17% badanych uważa, że Opole nie musi już powiększać aktualnych obszarów o nowe. Natomiast 11% respondentów nie ma zdania na ten temat i trudno było im ocenić liczbę terenów zieleni w mieście. Były to osoby, które przebywają w mieście tymczasowo i w niskim stopniu się orientują, jaka jest dostępność przedmiotowych obszarów i gdzie one się znajdują.

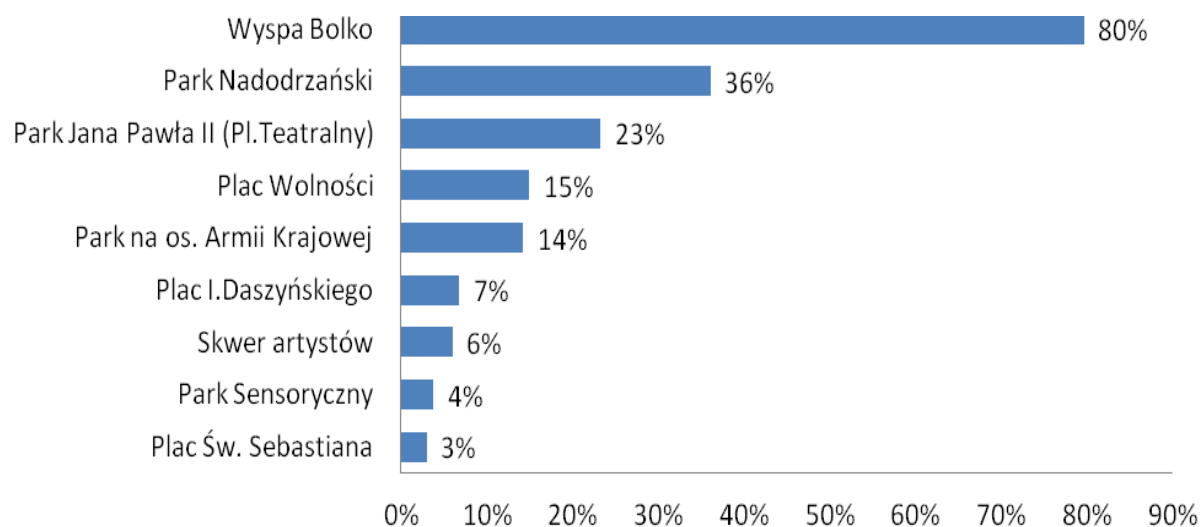
Jak wynika z wykresu 3, znaczna większość, ok. 96% ankietowanych, korzysta z terenów zieleni w przestrzeni publicznej miasta Opola. Większość stanowiły odpowiedzi „tak, korzystam, ale rzadko”. Taki układ odpowiedzi może wskazywać, że rozkład terenów zieleni w mieście nie jest sieciowy i odległość, jaką mieszkańcy muszą pokonać, by z nich skorzystać, jest na tyle czasochłonna, że nie mogą tego robić w każdej wolnej chwili.

Wykres 3. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czy korzysta Pan/Pani z terenów zieleni w Opolu?”

Źródło: opracowanie własne.

Wyspa Bolko należy do najchętniej odwiedzanych zielonych miejsc w Opolu (wykres 4), wybrało ją aż 105 ankietowanych, czyli 80% próby. Opolanie nazywają ją zielonymi płucami miasta. Jest to stary kompleks parkowy z pięknym drzewostanem, wieloma ścieżkami pieszo-rowerowymi wśród starodrzewia, stawów oraz kanałów. Tutaj też znajduje się tzw. polana – miejsce spotkań opolskiej młodzieży. Drugim najchętniej wybieranym miejscem wśród naszych ankietowanych jest Park Nadodrzański. Ten powstały przed 1800 r. park o powierzchni ok. 6 ha został wybrany aż przez 48 osób (ok. 36%). Park został zwaloryzowany, a na jego terenie powstały zupełnie nowe przestrzenie, w których całe rodziny mogą spędzać wolny czas. Utworzono siłownię na wolnym powietrzu, zamontowano przeznaczone do treningu aerobowego i siłowego urządzenia umożliwiające mieszkańcom nową formę aktywności.

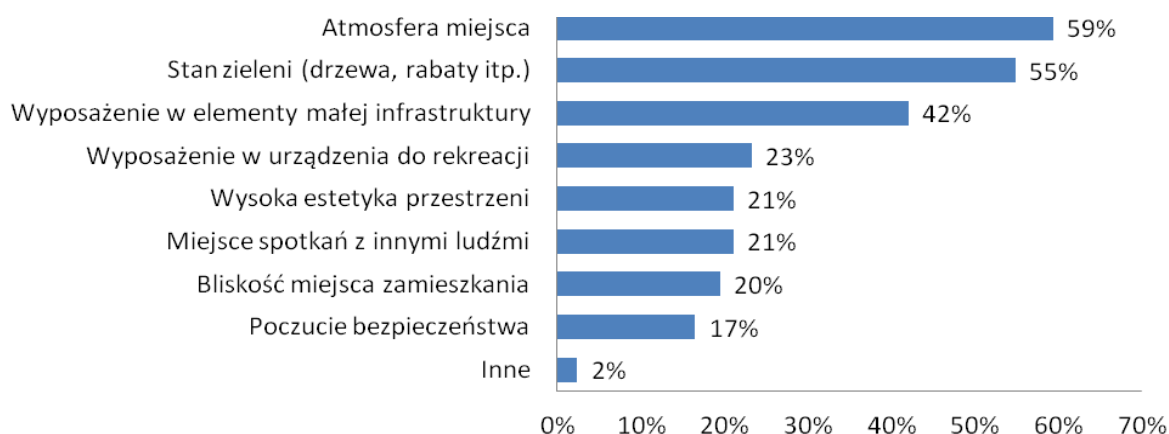

Wykres 4. Preferencje respondentów dotyczące wyboru terenu zieleni, w którym najchętniej przebywają (możliwy wybór maksymalnie dwóch odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, plac Jana Pawła II, potocznie nazywany placem teatralnym, jest ulubionym miejscem 31 anektowanych (ok. 23%). Plac ten został zrewitalizowany dzięki czemu zyskała atrakcyjności jako przestrzeń publiczna. Dokonano nowych nasadzeń, pojawiły się m.in. muzyczne zabawki, będące elementem sensorycznej części placu, oraz konstrukcja, która z czasem powinna się pokryć pnączami, dając dodatkowe miejsce zacienione. Na terenie placu umieszczono również nowe ławki, drzewa, wodotryski, a także atrakcje dla dzieci [www.opole.naszemiasto.pl].

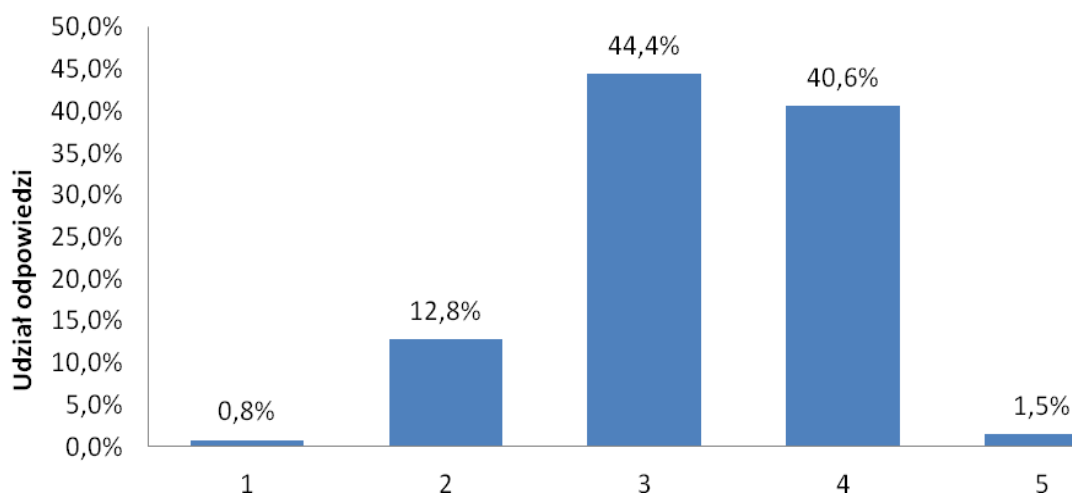
W ramach prowadzonych badań analizowano również czynniki determinujące wskazane obszary jako najbardziej atrakcyjne dla ankietowanych (wykres 5). Największy wpływ na wybór najbardziej atrakcyjnych terenów zieleni miały następujące z nich: atmosfera miejsca (59,4%), stan zieleni (45,9%), wyposażenie w elementy małej infrastruktury (42,1%), wyposażenie w sprzęt do rekreacji (23,3%), wysoka estetyka przestrzeni (21,1%), bliskość miejsca zamieszkania (19,5%) i poczucie bezpieczeństwa (16,5%). Respondenci mieli możliwość wpisania własnej odpowiedzi w ramach opcji „inne”. Wskazywali na atrakcyjność terenu zieleni zimą, wzmacnianie waloru estetycznego miasta. Te odpowiedzi nie były jednak znaczące i stanowiły jedynie 2,4%.

Wykres 5. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Co wpływa na Pani/Pana wybór? (Proszę wskazać max. 3 odpowiedzi)”

Źródło: opracowanie własne

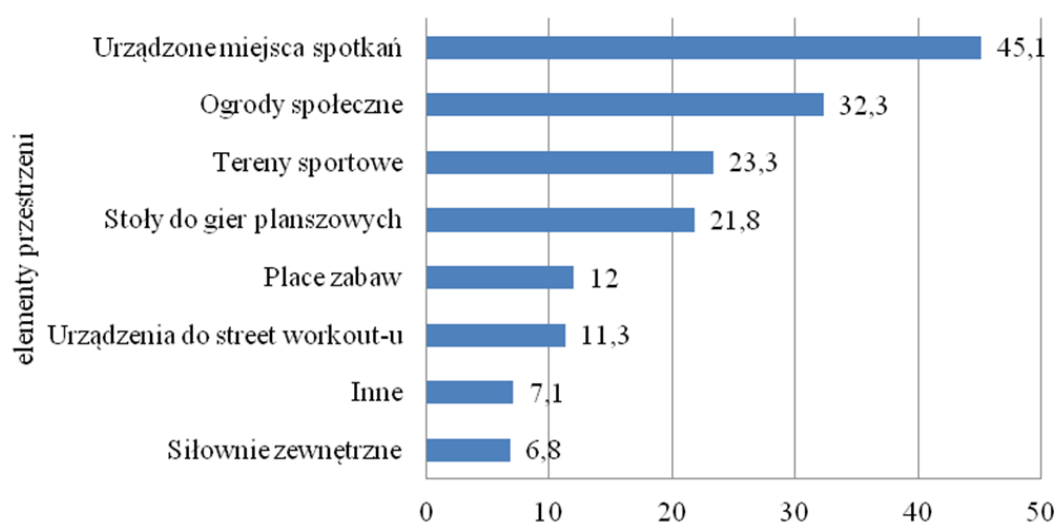
Jeśli chodzi o ocenę terenów zieleni w Opolu, to ok. 45% ankietowanych oceniło je na dostateczny (wykres 6). Niewiele mniej, bo 40,6% osób biorących udział w ankiecie, uważa, że tereny zielone są w dobrym stanie i w miarę atrakcyjne. Z przeprowadzonych badań wynika, że parki i inne zielone miejsca nie są w najgorszym stanie, ale również nie spełniają do końca oczekiwań osób z nich korzystających. Na niską ocenę terenów zieleni mogły wpłynąć: proces renowacji parku Jana Pawła II, mała liczba sprzętu do ćwiczeń, ławek, a także placów zabaw dla dzieci w Opolu.

Wykres 6. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie o ocenę atrakcyjności terenów zieleni w mieście (skala od 1 do 5)

Źródło: opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu skierowanym do respondentów zapytano: „Czego według Pani/Pana brakuje na wcześniej wybranych terenach zieleni w Opolu?” (wykres 7).

Wykres 7. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie „Czego według Pani/Pana brakuje na wcześniej wybranych terenach zieleni w Opolu? (Proszę wskazać max. 2 odpowiedzi)”

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z wykresu 7, na obszarze najbardziej atrakcyjnych terenów zieleni w Opolu w największym stopniu brakuje miejsc do spotkań towarzyskich (zdanie 45% ankietowanych) oraz ogrodów społecznych i terenów sportowych. Znacząca liczba badanych uważa również, że brakuje: stołów do gier planszowych, urządzeń do street workoutu, placów zabaw i słowni. W tym miejscu należy wziąć pod uwagę młody wiek respondentów, którzy mogą wykazywać większą potrzebę spotkań towarzyskich niż osoby z pozostałych grup wiekowych. Jednak jeśli chodzi o pojawienie się w przestrzeni miasta stołów do gier planszowych, możliwe, że osoby powyżej 65. roku życia również wskazałyby tę potrzebę.

Podsumowanie

Każde miejsce w mieście ma swój indywidualny charakter i pełni określone funkcje. Tereny zieleni odgrywają znaczącą rolę dla społeczności lokalnej, której umożliwiają spędzanie wolnego czasu oraz społeczną integrację i interakcje. W Opolu obszary te są chętnie odwiedzane zarówno przez mieszkańców miasta, jak i osoby przyjezdne. Czynniki decydujące o wyborze danego terenu zielonego jako miejsca najbardziej atrakcyjnego do spędzania wolnego czasu to: stan zieleni, ilość drzew, krzewów czy kwiatów. Za kolejne ważne czynniki respondenci uznali jakość i stan małej infrastruktury na omawianych obszarach.

Pomimo, że Opole posiada wiele pięknych i zadbanej terenów zieleni miejskiej, to wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wskazały na niedosyt respondentów w tym zakresie. Według 60 z nich w parkach brakuje miejsc, w których mogliby się spotykać ze znajomymi czy rodziną na

pikniku lub też z nimi grillować. 43 osoby uważają, że warto by było założyć ogrody społeczne, tworzone i prowadzone przez mieszkańców. Respondenci zwrócili też uwagę na niedobór terenów sportowych. Jednak zgłaszane w tym zakresie zapotrzebowanie może być uwarunkowane dużym udziałem w badaniu osób młodych.

Celem artykułu była identyfikacja potrzeb i preferencji mieszkańców w zakresie popytu na tereny zieleni w Opolu oraz ich wykorzystania. Dlatego też zwrócono uwagę na ocenę terenów zieleni w skali całego miasta. Atrakcyjność ta została oceniona na poziomie 3 na 5 (średnia ocen 3,28). Oznacza to, że tereny zieleni miejskiej są zadbane, ale wymagają dalszych inwestycji o charakterze renowacji, modernizacji czy uporządkowania.

Bibliografia

- Chojecka A., 2014, *Znaczenie terenów zieleni w przestrzeni publicznej oraz ich wpływ na jakość życia miejskiego*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura” nr 1(9).
- Dubiel K., 1996, *Ochrona i kształtowanie środowiska*, Oficyna Wydawnicza, Bytom.
- Hejmanowski S., 1989, *Zieleń a ochrona środowiska człowieka*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa.
- Jeżyńska B., Kruk R., 2016, *Prawne instrumenty ochrony środowiska*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Pałaszewski T., 1983, *Czynniki efektywności kształtowania przestrzennego środowiska człowieka*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 10–11.
- Romasiuk I., 2014, *Poradnik o przestrzeniach publicznych*, Biuro Rozwoju Gdańska, Gdańsk, s. 2-12, https://www.brg.gda.pl/attachments/article/62/poradnik_o_przestrzeniach_publicznych.pdf [dostęp: 7.08.2018].
- Rzeszotarska-Pałka M., 2012, *Rewitalizacja terenów zieleni osiedlowej szansą dla dwudziestowiecznych blokowisk*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Ślodziak J., 2004, *Przemiany struktury przestrzennej miast w sferze funkcjonalnej i społecznej*, Uniwersytet Opolski, Opole.
- Sutkowska E., 2006, *Współczesny kształt i znaczenie zieleni miejskiej jako zielonej przestrzeni publicznej w strukturze miasta – przestrzeń dla kreacji*, [w:] Gliński J. (red.), *Teka architektury, urbanistyki i studiów krajobrazowych*, t. 2, Wydawnictwo Akademii Rolniczej, Lublin.
- Szolginia W., 1981, *Estetyka miasta*, Arkady, Warszawa.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska, Dz.U. z 1980 r. Nr 3, poz. 6.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717.
- <https://opole.naszemiasto.pl/przebudowa-placu-jana-pawla-ii-w-opolu-na-finiszu-jak-sie/ar/c4-4828765> [dostęp: 7.08.2018].

Monika Kałuża

Ekonomia III rok, Uniwersytet Opolski

KIERUNKI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH W ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM GMINY PĄTNÓW

DIRECTIONS OF USING EUROPEAN FUNDS IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COMMUNE OF PĄTNÓW

Streszczenie: W artykule podjęto próbę identyfikacji kierunków wykorzystania funduszy unijnych w rozwoju społeczno-gospodarczym w gminie. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej dało nowe możliwości realizacji wielu inwestycji, których zadaniem jest poprawienie jakości i poziomu życia. Bez wsparcia finansowego Unii Europejskiej nie każda jednostka miałaby szansę na przedsięwzięcia z powodu braku środków własnych. Do realizacji celu niezbędne było przeanalizowanie literatury przedmiotu z zakresu rozwoju lokalnego oraz funduszy europejskich, a także analiza danych statystycznych i informacji dotyczących poszczególnych projektów. Istotne było określenie rodzajów projektów gminy z wykorzystaniem środków unijnych oraz zbadanie ich wpływu na rozwój gminy. Zakres czasowy badań dotyczy okresu po 2007 r.

Słowa kluczowe: rozwój, projekt, fundusze europejskie, gmina Pątnów

Abstract: The article attempts to identify the directions of using EU funds for the socio-economic development of the Commune of Pątnów. The accession of Poland to the European Union has offered new opportunities for the implementation of many new investments, whose task is to improve the quality and standard of living. Without the financial support of the European Union, not many individuals would have a chance of launching ventures due to the lack of their own resources. To achieve the goal assumed in this article, it was necessary to analyze the literature on the subject of local development and European funds, as well as to make an analysis of statistical data and information on individual projects. It was important to specify the types of commune projects with the use of EU funds and to examine their impact on the development of the commune. The time span of the research covers the period after 2007.

Keywords: development, project, European funds, commune of Pątnów

Kod klasyfikacji JEL: R0

1. Wstęp

Unia Europejska jest organizacją międzynarodową, a także wspólnotą zrzeszającą obecnie 28 państw różniących się od siebie. Polska dołączyła do niej w 2004 r., co przyczyniło się do pozytywnych zmian, które zaszły na terenie kraju. Możliwości, jakie daje członkostwo unijne, realizują się m.in. w wielu nowych inwestycjach, licznych inicjatywach związanych z rozwojem danego obszaru, które są dofinansowywane z budżetu Unii Europejskiej. Takie środki finansowe wspierają różne obszary, m.in. walkę z bezrobociem, pobudzenie rozwoju, a także mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców.

Celem artykułu jest identyfikacja kierunków wykorzystania funduszy unijnych w gminie Pątnów, która znajduje się w województwie łódzkim, w powiecie wieluńskim, a także przedstawienie projektów i ich ocena po 2007 r. Analizowany obszar, zakres przestrzenny badania, znajduje się na

Wyżynie Wieluńskiej, która jest fragmentem Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Gmina Pątnów zajmuje 114 km², liczy 18 miejscowości, w skład których wchodzi 12 sołectw o różnorodnym obszarze oraz liczbie ludności. Przez gminę przepływa Warta, która jest jedną z najdłuższych rzek w Polsce. Do zrealizowania celu pracy istotne było określenie projektów unijnych oraz ich wpływu na rozwój gminy Pątnów. Wykorzystane w artykule metody badawcze to analiza *desk research*. Opiera się ona na danych pozyskanych z Urzędu Gminy Pątnów, mapy dotacji oraz danych statystycznych z GUS. Źródłem informacji teoretycznych była literatura przedmiotu. Zakres czasowy badań dotyczy okresu po 2007 r., czyli pod uwagę brane zostały dwa okresy programowania unijnego: 2007–2013 oraz 2014–2020.

2. Znaczenie funduszy europejskich dla rozwoju lokalnego

„Rozwój” to pojęcie skomplikowane i trudne do zdefiniowania. W encyklopedii PWN jest definiowany jako: „wszelki długotrwały proces kierunkowych zmian, w których można wyróżnić prawidłowo po sobie następujące etapy przemian danego obiektu, wykazujące stwierdzalnie zróżnicowanie się tego obiektu pod określonym względem” [Encyklopedia... 1987, s. 48], czyli rozwój prowadzi do pozytywnych zmian i przekształca dany obiekt w coś nowego. Z kolei T. Markowski uważa, że rozwój to „wynik pozytywnych zmian wzrostu ilościowego i postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych” [Markowski 2008, s. 13]. Rozwój rozumiany jest jako przemiana, która korzystnie wpływa na życie człowieka i środowisko.

W analizowanej literaturze przedmiotu spotyka się różne definicje rozwoju lokalnego. Ma on kilka wymiarów: społeczny, kulturalny, ekologiczny, polityczny i gospodarczy. Rozwój lokalny jest traktowany także jako część rozwoju społeczno-gospodarczego. Narodził się i zaczął rozwijać od lat 20. XX w. [Chądzyński, Nowakowska, Przygodzki 2007, s. 64]. Został zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych, a od lat 70. pojawił się w krajach Europy Zachodniej [Parysek 1997, s. 47]. Rozwój lokalny jest definiowany jako proces, którego efektami można cieszyć się w długim czasie, oraz składają się na niego świadome działania, które zmierzają do określonego celu [Jakubowska 2013, s. 77]. Według J. Paryska rozwój lokalny jest związany z rozwojem społeczno-gospodarczym i wspiera społeczność, dzięki polepszeniu rynku pracy czy zmianom warunków życia na lepsze [Parysek 1997, s. 6]. Zaś R. Brol uznał rozwój lokalny za: „zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności lokalnej, władzy lokalnej oraz pozostałych podmiotów, funkcjonujących w gminie, zmierzające do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych gminy, tworzenia korzystnych warunków dla lokalnej gospodarki oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego” [Brol 1998, s. 11].

Rozwój lokalny jest kreowany przez władze dzięki dofinansowaniom, z których gmina korzysta. Coraz częściej wsparcie czerpane jest ze środków Unii Europejskiej. Wstąpienie Polski do wspólnoty dało wiele możliwości nowych inwestycji.

Unia Europejska udziela dofinansowania za pomocą m.in. pięciu funduszy, które wspierają kraje członkowskie zgodnie z ustaleniami zawartymi w strategii Europa 2020. Te fundusze to:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny,
- Fundusz Spójności,
- Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Europejski Fundusz Morski i Rybacki (tabela 1).

Tabela 1. Charakterystyka funduszy europejskich w latach 2007–2013 i 2014–2020

Fundusz	Charakterystyka
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	EFRR jest to największy fundusz wspólnoty europejskiej. W jego ramach pomoc kierowana jest głównie do obszarów słabo rozwiniętych oraz opóźnionych w rozwoju.
Europejski Fundusz Społeczny	EFS skupia się głównie na jednostkach społecznych i dąży do równych szans dla każdego człowieka. Działania skupia głównie na zwalczaniu bezrobocia, ubóstwa, a także dąży do poprawy rynku pracy poprzez zwiększenie zatrudnienia i wsparcia osób młodych, które dopiero wkraczają na rynek.
Fundusz Spójności	Środki z FS otrzymują tylko państwa, których DNB na mieszkańca jest mniejszy niż 90% średniej w Unii Europejskiej. Głównie dofinansowanie przeznaczone jest na transport i środowisko.
Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	EFRR finansuje programy, które będą dążyć do rozwoju zrównoważonego na obszarach wiejskich. Fundusz ten swoje środki finansowe przeznacza na: rolnictwo, leśnictwo, środowisko naturalne. W szczególności wspiera obszary wiejskie.
Europejski Fundusz Morski i Rybacki	EFMR wspiera rybołówstwo w krajach należących do Unii Europejskiej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.funduszeuropejskie.2007-2013.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Strony/czymsafundusze.aspx>; Szuszman 2010, s. 42–43; Jankowska, Kierzkowski, Knopik 2005, s. 27; <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/ofunduszach/zasady-dzialania-funduszy/czym-sa-fundusze-europejskie/#Struktura%20Funduszy%20Europejskich>.

Fundusze europejskie realizowane są za pomocą programów operacyjnych. W literaturze przedmiotu spotyka się wiele definicji pojęcia. Jedna z nich mówi, iż są to „dokumenty służące wdrażaniu finansów unijnych” [M. Sikora-Gaca, U. Kosowska (red.), 2014, s. 14]. Program operacyjny

jest to także: „dokument przedłożony przez rząd państwa członkowskiego i zaakceptowany następnie przez Komisję Europejską, określający strategię rozwoju wraz ze spójnym zestawieniem priorytetów, które mają być osiągnięte z pomocą funduszu” [Tkaczyński, Świstak 2013, s. 397]. Dzięki programom operacyjnym rozdysponowywane są środki pieniężne, które są wsparciem unijnym.

W Polsce w okresie programowania 2007–2013 realizowanych było sześć krajowych i 16 regionalnych programów operacyjnych. Krajowe programy operacyjne w okresie 2007–2013 to Program Pomoc Techniczna, Program Kapitał Ludzki, Program Infrastruktura i Środowisko, Program Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej, Program Rozwój Polski Wschodniej, Program Innowacyjna Gospodarka. Charakterystyka tych programów została zawarta w tabeli (tabela 2).

Tabela 2. Krajowe programy operacyjne w latach 2007–2013

Program	Charakterystyka
Program Pomoc Techniczna	Program skupił się na przebiegu realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia w latach 2007–2013 oraz zapewniał środki finansowe i wspierał działania w zakresie realizacji programów i projektów.
Program Kapitał Ludzki	Program w większości finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, a w mniejszym stopniu z budżetu państwa. Priorytetem programu był wzrost zatrudnienia. Kierowany do osób młodych, ale dawał także możliwości doszkalania się osobom starszym.
Program Infrastruktura i Środowisko	Program finansowany z Funduszu Spójności, a także Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Największy program okresu programowania 2007–2013. Dofinansowanie otrzymały głównie działy z zakresu kultury, zdrowia oraz środowiska.
Program Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej	Program miał charakter międzynarodowy i kierowany był głównie jednostek samorządu terytorialnego. Polska w ramach współpracy transgranicznej uczestniczyła m.in. w Programie Współpracy Transgranicznej Polska–Litwa, w ramach współpracy transnarodowej w Programie Regionu Morza Bałtyckiego, natomiast w ramach współpracy międzynarodowej tylko w Programie Interreg IVC.
Program Rozwój Polski Wschodniej	Program finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Pomoc kierowana głównie dla województw: świętokrzyskiego, lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego. Wspierano takie działy jak: infrastruktura drogowa, turystyka oraz uczelnie wyższe.
Program Innowacyjna Gospodarka	Program finansowany głównie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Jego zadanie to wzrost konkurencyjności nauki, a także zwiększenie liczby miejsc pracy i poprawa rynku pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Gwizda, Kosewska-Kwaśny, Żółciński 2014, s. 128; Sikora-Gaca, Kosowska (red.) 2014, s. 19–20.

W obecnym okresie programowania unijnego ponownie realizowanych jest sześć krajowych programów operacyjnych oraz 16 regionalnych. Często są to kontynuacje poprzednich. Programy krajowe w okresie 2014–2020 to:

- Program Pomoc Techniczna,
- Program Wiedza, Edukacja, Rozwój,
- Program Infrastruktura i Środowisko,
- Program Polska Cyfrowa,
- Program Polska Wschodnia,
- Program Inteligentny Rozwój (tabela 3).

Tabela 3. Krajowe programy operacyjne w obecnym okresie programowania unijnego 2014–2020

Program	Charakterystyka
Program Pomoc Techniczna	Program finansowany jest z Funduszu Spójności oraz z budżetu państwa. Jest kontynuacją Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007–2013.
Program Wiedza, Edukacja, Rozwój	Program w pewnym stopniu kontynuuje Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013. Finansowany jest z Europejskiego Funduszu Społecznego. Jego priorytetem jest włączenie społeczne, a także wsparcie osób młodych bez pracy.
Program Infrastruktura i Środowisko	Program jest kontynuacją Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013. Finansowany jest z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i środków krajowych. Jest to największy program w Polsce. Swoje działania skupia m.in. na ochronie środowiska, zrównoważonym transporcie, pomocy gospodarce niskoemisyjnej.
Program Polska Cyfrowa	Program finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i środków krajowych. Skupia się na zwiększeniu dostępności do szybkiego Internetu, stworzeniu e-usług oraz zwiększeniu powszechności korzystania z komputerów.
Program Polska Wschodnia	Program jest kontynuacją Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013. Finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a także ze środków krajowych.
Program Inteligentny Rozwój	Program jest kontynuacją Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013. Finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz krajowych środków. Wspiera rozwój, badania i innowacje.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Gwizda, Kosewska-Kwaśny, Żółciński 2014, s. 121–128; <https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/zasady/dla-kogo-jest-program/>; <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/fundusze-europejskie-w-polsce/>.

Dzięki programom operacyjnym pojawiło się wiele możliwości rozwoju Polski w każdej dziedzinie życia. Każdy program wspiera inny obszar, co przyczynia się do pozytywnych zmian zachodzących w kraju. Programy z obecnego okresu programowania uzupełniają te z okresu 2007–2013. Oprócz programów krajowych są także regionalne. W Polsce każdy program regionalny jest przyporządkowany jednemu z województw.

Dla tematu pracy ważne jest zdefiniowanie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego. Jego głównym zadaniem w obu analizowanych okresach programowania unijnego jest poprawa konkurencyjności oraz wprowadzenie zasad zrównoważonego rozwoju. Program ten głównie określa kierunki, w których zmierza województwo w celu swojego rozwoju [<https://bip.lodzkie.pl/departament-ds-regionalnego-programu-operacyjnego/podrecznik-procedur-wdrazania-rpo-wl>].

3. Projekty unijne wpływające na rozwój gminy w aspekcie społeczno-gospodarczym

Gmina Pątnów w ciągu dwóch badanych okresów programowania unijnego 11 razy dostała dofinansowanie z budżetu Unii Europejskiej na zaplanowane inwestycje. W sumie całkowite wsparcie ze wspólnoty europejskiej wyniosło 8 054 003,88 zł.

Przyczyną małej liczby inwestycji był brak środków pieniężnych na wkład własny. Wynikało to z faktu, iż gmina Pątnów była nadmiernie zadłużona. Władze bez wsparcia zarządu komisarycznego nie były w stanie funkcjonować, dlatego gminą zarządzał komisarz, który wprowadził program naprawczy zaplanowany na lata 2014–2016.

Dofinansowania z Unii Europejskiej zostały udzielone z programów krajowych i regionalnych. Inwestycje realizowane w gminie Pątnów wspierane były głównie z trzech funduszy, tj.: Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Gmina Pątnów otrzymała wsparcie na realizację inwestycji z zakresu: infrastruktury drogowej, edukacji i nauki, ochrony środowiska i pomocy społecznej.

W analizowanych dwóch okresach programowania unijnego w badanej gminie realizowano trzy inwestycje dotyczące infrastruktury drogowej (tabela 4). Według mieszkańców jest to jedna z najbardziej istotnych inwestycji. Wszystkie projekty finansowane były z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich za pomocą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tabela 4. Inwestycje realizowane w gminie Pątnów z zakresu infrastruktury drogowej

Tytuł projektu	Fundusz	Program	Wartość projektu (w zł)	Wartość unijnego dofinansowania (w zł)
Budowa drogi gminnej Załęczce Małe – Zamłynie – Stara Wieś	EFROW	PROW	1 493 016,37	871 202,00
Rozbudowa drogi gminnej nr 117206E w miejscowości Kamionka	EFROW	PROW	555 897,71	342 286,27
Rozbudowa i przebudowa drogi gminnej nr 117168E w miejscowości Kamionka	EFROW	PROW	908 511,84	549 694,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Pątnów.

Infrastruktura drogowa jest ważna dla społeczności. Jej poprawa, modernizacja ułatwia życie mieszkańcom, przyczynia się do większego bezpieczeństwa i komfortu pieszych i kierowców. Celem tych projektów w szczególności było polepszenie infrastruktury. Zdecydowanie największą inwestycją w tej dziedzinie była „Budowa drogi gminnej Załęczce Małe – Zamłynie – Stara Wieś”.

Kolejną grupą projektów realizowanych w gminie Pątnów są te dotyczące edukacji i nauki (tabela 5). Dofinansowanie Unii Europejskiej zostało udzielone z Europejskiego Funduszu Społecznego. W okresie programowania unijnego 2007–2013 wsparcie zostało przyznane dzięki Programowi Operacyjnemu Kapitał Ludzki, natomiast w obecnym okresie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego.

Tabela 5. Inwestycje realizowane w gminie Pątnów z zakresu edukacji i nauki

Tytuł projektu	Fundusz	Program	Wartość projektu (w zł)	Wartość unijnego dofinansowania (w zł)
Kompetencje kluczowe – klucz do przyszłości.	EFS	PO KL	438 530,36	372 750,81
Nowoczesna edukacja w Gminie Pątnów	EFS	RPO WŁ	1 488 676,32	1 265 374,87
E-Pątnów – lepsza edukacja dla lepszej przyszłości uczniów i uczennic w Gminie Pątnów	EFS	RPO WŁ	1 348 207,80	1 145 976,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Pątnów.

Wartość unijnego dofinansowania każdej inwestycji w ramach edukacji i nauki wynosiła 85%. Projekty dotyczące edukacji i nauki zmierzają do polepszenia jakości i poziomu edukacji w szkołach znajdujących się na terenie gminy. Ich głównym celem jest zwiększanie kompetencji nauczycieli i uczniów. Takie inwestycje mają za zadanie dawać młodym osobom w przyszłości szereg możliwości na rynku pracy.

W gminie Pątnów realizowano także projekty z zakresu ochrony środowiska (tabela 6). Takie inwestycje swoje działania skupiają na rozwoju środowiskowym, co skutkuje głównie zmianami zachodzącymi w tym obszarze i nie wpływa w sposób bezpośredni na rozwój społeczno-gospodarczy gminy. W gminie Pątnów były realizowane dwa takie projekty, dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dzięki Regionalnemu Programowi Operacyjnemu Województwa Łódzkiego. Inwestycja „Rozbudowa gminnego systemu wodociągowego Gminy Pątnów – etap III oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Pątnów” została dofinansowana z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich za pomocą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Był to największy w gminie projekt pod względem finansowym, a zarazem jeden z ważniejszych pod względem ochrony wód podziemnych i zmniejszania stopnia ich zanieczyszczenia.

Tabela 6. Inwestycje realizowane w gminie Pątnów z zakresu ochrony środowiska

Tytuł projektu	Fundusz	Program	Wartość projektu (w zł)	Wartość unijnego dofinansowania (w zł)
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Pątnów, tj. budynku Zespołu Szkół Samorządowych im. Króla Władysława Jagiełły w Dietrznikach oraz budynku Urzędu Gminy Pątnów i Ośrodka Zdrowia w Pątnowie	EFRR	RPO WŁ	1 835 801,41	1 052 915,47
Likwidacja dzikiego wysypiska śmieci na działce ewidencyjnej nr 474 w miejscowości Załęcze Wielkie	EFRR	RPO WŁ	414 696,88	286 135,68
Rozbudowa gminnego systemu wodociągowego Gminy Pątnów – etap III oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Pątnów	EFROW	PROW	2 675 590,99	1 379 590,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Pątnów.

Należy podkreślić, że inwestycje dotyczące ochrony środowiska mają na celu polepszenie jakości środowiska i życia mieszkańców. Zatem istotne jest przeprowadzanie działań w zakresie termomodernizacji budynków w celu m.in. zwiększania ich efektywności energetycznej.

W aspekcie społecznym realizowane były projekty mające na celu pomoc społeczną były one realizowane w obu okresach programowania unijnego (tabela 7). Projekt „Bądź aktywny – tylko ty możesz coś zmienić” został dofinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego dzięki Programowi Operacyjnemu Kapitał Ludzki, natomiast projekt „Aktywny Pątnów” z pomocą Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego.

Tabela 7. Inwestycje realizowane w gminie Pątnów z zakresu pomocy społecznej

Tytuł projektu	Fundusz	Program	Wartość projektu (w zł)	Wartość unijnego dofinansowania (w zł)
Bądź aktywny – tylko ty możesz coś zmienić	EFS	PO KL	769 446,14	654 029,22
Aktywny Pątnów	EFS	RPO WŁ	157 697,94	134 047,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Pątnów.

Oba projekty dostały dofinansowanie z Unii Europejskiej w 85% wartości całej inwestycji. Działania dotyczące pomocy społecznej mają na celu pomoc osobom bezrobotnym, wykluczonym społecznie, a także tym zagrożonym ubóstwem. Głównym celem takich projektów jest realizacja szkoleń i kursów, które mają wesprzeć osoby w trudnych sytuacjach życiowych i pomóc im w wejściu na rynek pracy.

Projekty realizowane w gminie Pątnów różnicuje się ze względu na ich zakres i cel działania (tabela 8). Ze względu na zakres działań podzielono je na projekty o charakterze miękkim i twardym, traktując jako projekty miękkie działania szkoleniowe, a jako twarde – te związane z inwestycjami infrastrukturalnymi i rzeczowymi.

Tabela 8. Charakter projektów realizowanych w gminie Pątnów

Kategoria	Zakres działania		Cel oddziaływania		
	twarde	miękkie	społeczny	gospodarczy	przestrzenno-środowiskowy
Liczba projektów	6	5	5	3	3
Udział projektów (w %)	56	45	45	27	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów unijnych gminy Pątnów.

W analizowanej gminie w liczbie tych projektów różnica jest minimalna. Dzięki drugiemu podziałowi, który dotyczył celu oddziaływania projektów, wyróżniono te o charakterze społecznym, gospodarczym i przestrzenno-środowiskowym. Największa liczba inwestycji ma charakter społeczny.

Podsumowanie

Wejście Polski do Unii Europejskiej dało możliwość pozyskania środków finansowych z budżetu unijnego na wiele inwestycji niezbędnych do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Każda gmina określa sobie cele i zadania, do których dąży, oraz planuje, co zamierza zrobić dla rozwoju danego obszaru.

Głównym celem artykułu była identyfikacja kierunków wykorzystania funduszy unijnych, a także przedstawienie projektów realizowanych ze środków europejskich oraz ich ocena po 2007 r. w gminie Pątnów. W pracy zrealizowano zamierzony cel. Z analizy wszystkich projektów realizowanych w badanej gminie wynika, że najwyższą wartość miały te z zakresu ochrony środowiska (4 926 089,28 zł), lecz najwyższe dofinansowanie z Unii Europejskiej dostały projekty dotyczące edukacji i nauki (2 784 102,31 zł). Przeprowadzone badania wskazują, że najwięcej środków z Unii Europejskiej otrzymała inwestycja „Nowoczesna edukacja w Gminie Pątnów” (1 265 374,87 zł), a najmniej „Aktywny Pątnów” (134 047,94 zł).

Analizując uzyskane wyniki, można stwierdzić, iż samorządowi gminy Pątnów udało się pozyskać środki finansowe z Unii Europejskiej, lecz w ciągu dwóch okresów programowania unijnego było ich niewiele. Powodem tego był brak środków finansowych na wkład własny, wynikający z zadłużenia gminy. W ostatnim czasie gmina Pątnów coraz więcej korzysta z pomocy Unii Europejskiej. W okresie programowania 2007–2013 były realizowane zaledwie dwie inwestycje, natomiast w okresie 2014–2020 projektów, które wsparła Unia Europejska, było dziewięć.

Ważne w rozwoju gminy jest to, aby władze pozyskiwały coraz więcej środków finansowych ze Wspólnoty Europejskiej na nowe inwestycje i realizowały zamierzone cele, co doprowadzi m.in. do poprawy poziomu życia mieszkańców.

Bibliografia

- Brol R., 1998, *Rozwój lokalny: nowa logika rozwoju gospodarczego*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, Akademia Ekonomiczna, Wrocław.
- Encyklopedia powszechna PWN*, 1987, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., 2007, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa.
- Gwizda M., Kosewska-Kwaśny M., Żółciński S., 2014, *Fundusze UE 2014–2020*, C.H. Beck, Warszawa.

- Jakubowska A., 2013, *Partnerstwo publiczno-prywatne i jego konsekwencje dla rozwoju lokalnego*, [w:] Czech-Rogosz J., Swadźba S. (red.), *Systemy gospodarcze i ich ewolucja: aspekty makro- i mezoekonomiczne*, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice.
- Jankowska A., Kierzkowski T., Knopik R., 2005, *Fundusze strukturalne Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa.
- Markowski T., 2008, *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Parysek J., 1997, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Sikora-Gaca M., Kosowska U. (red.), 2014, *Fundusze europejskie w teorii i praktyce*, Difin, Warszawa.
- Szuszman M., 2010, *Fundusze unijne od podstaw (2007–2013). Przewodnik metodyczny*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek.
- Tkaczyński J.W., Świstak M., 2013, *Encyklopedia polityki regionalnej i funduszy europejskich*, C.H. Beck, Warszawa.
- <http://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/czym-sa-fundusze-europejskie/#Struktura%20Funduszy%20Europejskich> [16.06.2019].
- <https://bip.lodzkie.pl/departament-ds-regionalnego-programu-operacyjnego/podrecznik-procedur-wdrazania-rpo-wl> [dostęp: 11.02.2019].
- https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/policy/what/glossary/e/european-fisheries-fund [dostęp: 22.05.2019].
- https://www.ewt.2007-2013.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/Programy_EWT.aspx [dostęp: 11.02.2019].
- <https://www.ewt.gov.pl/efekty-programow-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej-2007-2013/> [dostęp: 11.02.2019].
- <https://www.funduszeeuropejskie.2007-2013.gov.pl/OrganizacjaFunduszyEuropejskich/Strony/czysafundusze.aspx> [dostęp: 13.02.2019].
- <https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/europejski-fundusz-spoeczny/przeczytaj-o-europejskim-funduszu-spoeczny/> [dostęp: 13.02.2019].
- <https://www.funduszeeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/zasady-dzialania-funduszy/fundusze-europejskie-w-polsce/> [dostęp: 11.02.2019].
- <https://www.pois.gov.pl/efekty-programu-infrastruktura-i-srodowisko-2007-2013/> [dostęp: 11.02.2019].
- <https://www.pois.gov.pl/strony/o-programie/zasady/dla-kogo-jest-program/> [dostęp: 12.02.2019].
- <https://www.polskawschodnia.gov.pl/efekty-programu-rozwoj-polski-wschodniej-2007-2013/> [dostęp: 12.02.2019].
- <https://www.popt.2007-2013.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/czysafundusze.aspx> [dostęp: 12.02.2019].
- <https://www.power.gov.pl/efekty-programu-kapital-ludzki-2007-2013/> [dostęp: 11.02.2019].
- https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/14_A.Jakubowska_Partnerstwo_publiczno.pdf [dostęp: 3.06.2019].

Karolina Kępka

Ekonomia III rok, Uniwersytet Opolski

FUNDUSZE UNII EUROPEJSKIEJ JAKO CZYNNIK WSPIERAJĄCY ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GMINY KŁOMNICE

EU FUNDS AS A FACTOR SUPPORTING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF KŁOMNICE COMMUNE

Abstrakt: W artykule podjęto próbę identyfikacji działań zainicjowanych w gminie Kłomnice w ramach rozwoju zrównoważonego z uwzględnieniem funduszy unijnych badanej gminy w latach 2004–2017. W pracy zostały rozważone kwestie zrównoważonego rozwoju. Opisano jego istotę, wskazano cele, aspekty oraz zasady, a także działania na jego rzecz na poziomie lokalnym. Omówiono fundusze unijne w rozwoju lokalnym. Przedstawiono rodzaje funduszy, źródła ich finansowania, instrumenty finansowe oraz programy operacyjne. Przedstawiono kierunki rozwoju gminy Kłomnice, następnie zanalizowano projekty realizowane w tej gminie oraz przeprowadzono badanie ankietowe, w którym jej mieszkańcy ocenili wykorzystanie funduszy unijnych w kształtowaniu zrównoważonego rozwoju jednostki. Badanie ankietowe umożliwiło potwierdzenie założonego celu. Wykazano, iż fundusze unijne odegrały istotną rolę w rozwoju gminy Kłomnice. Największa pula środków z Unii Europejskiej została przeznaczona na projekty w wymiarze środowiskowym i to właśnie one w największym stopniu przyczyniły się do rozwoju badanej gminy w aspekcie zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: fundusze unijne, zrównoważony rozwój, gmina Kłomnice

Abstract: The article attempts to identify activities undertaken in the Commune of Kłomnice as part of its sustainable development, including the EU funds obtained by the commune in the years 2004-2017. Accordingly, issues of sustainable development were considered by the author. The essence of sustainable development was described, goals, aspects and principles as well as actions for sustainable development at the local level were indicated. Then, the question of EU funds in the local development was discussed and the types of funds, sources of their financing, financial instruments and operational programs were presented. Next, the author discussed the directions of Kłomnice Commune development, followed by an analysis of the projects implemented in the commune. A questionnaire survey was carried out, in which the residents of the commune assessed the use of EU funds in shaping the sustainable development of the area under study. The survey made it possible to confirm the assumed goal. It was shown that EU funds played an important role in the development of Kłomnice Commune. The largest pool of funds from the European Union has been allocated to projects of the environmental character and it is them that contributed the most to the development of the Commune of Kłomnice in the aspect of sustainable development.

Keywords: European Union funds, sustainable development, Commune of Kłomnice

KOD JEL: R0

1. Wstęp

Koncepcja zrównoważonego rozwoju jest istotnym elementem tworzenia kierunków rozwoju miast i regionów. Jej zasady uwzględnia się w polityce rozwoju prowadzonej na różnych szczeblach: lokalnym, regionalnym, krajowym oraz międzynarodowym. Celem pracy jest identyfikacja działań podjętych w gminie Kłomnice w ramach rozwoju zrównoważonego z uwzględnieniem wykorzystania funduszy unijnych. Aby zrealizować cel, przeprowadzono analizę funduszy UE realizowanych

w gminie pod kątem możliwości ich wykorzystania, zasięgu oddziaływania oraz podziału projektów. Do przeprowadzenia analizy wykorzystano strategię rozwoju gminy oraz przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy. Zakres przestrzenny obejmuje obszar gminy Kłomnice, a zakres czasowy okres lat 2004–2017.

W pracy przeprowadzono diagnozę struktury funduszy unijnych, określono cel i wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej. Dokonano analizy projektów oraz określono narzędzia, instrumenty i czynniki wykorzystane w procesie rozwoju zrównoważonego gminy Kłomnice. Głównymi źródłami informacji były Bank Danych Lokalnych oraz Urząd Gminy Kłomnice. Korzystano z literatury naukowej, artykułów naukowych, Strategii Rozwoju Gminy Kłomnice oraz przeprowadzono badanie ankietowe wśród mieszkańców gminy.

2. Zrównoważony rozwój lokalny – podstawy teoretyczne

Ewolucja idei zrównoważonego rozwoju zaczęła się kształtować w ramach działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych w latach 60. XX w. Powstanie tej idei było odpowiedzią na występowanie zagrożeń, takich jak: dynamiczny rozwój krajów zachodnich, wykorzystywanie i wyczerpywanie nieodnawialnych zasobów przyrody, zanieczyszczanie środowiska oraz wciąż wzrastający przyrost naturalny.

Jednym z najbardziej znaczących dokumentów dla zrównoważonego rozwoju jest raport Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju ONZ zatytułowany „Nasza wspólna przyszłość” (raport ten funkcjonuje również pod nazwą „raport Brundtland”), opublikowany w 1987 r. Jego treść odnosi się do definiowania zrównoważonego rozwoju jako rozwoju, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia bez pozbawienia możliwości zaspokajania potrzeb przez przyszłe pokolenia. Istotnym elementem jest związek środowiska i rozwoju, które są ze sobą powiązane i powinny być traktowane jako jedna wspólna całość [Oleszko-Kurzyna 2008].

Z badawczego punktu widzenia istotne jest samo pojęcie zrównoważonego rozwoju, które jest różnie definiowane w poszczególnych dokumentach i opracowaniach (tabela 1). Obecnie funkcjonuje wiele definicji zrównoważonego rozwoju. Są one zróżnicowane, lecz wszystkie sprowadzają się do ujmowania rozwoju w dziedzinie ekonomii, ekologii, nawiązując także do aspektu społecznego. Rozwój zrównoważony jest działaniem mającym na celu harmonijne godzenie wspólnych interesów dotyczących obszarów ekonomicznych, społecznych i przyrodniczych. Jego celem jest zaspokajanie potrzeb społeczności. Zrównoważony rozwój kraju polega na zintegrowanym działaniu społeczno-gospodarczym, z zachowaniem równowagi przyrodniczej, by zaspokoić potrzeby współczesnego świata. Łączy więc aspekty społeczne, gospodarcze, środowiskowe oraz instytucjonalno-polityczne.

Tabela 1. Definicje zrównoważonego rozwoju

Nazwa dokumentu	Opis
Raport „Nasza wspólna przyszłość” (1987)	„Proces mający na celu zaspokojenie potrzeb i aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym pokoleniom”.
Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 (art. 3 ust. 50)	„[...] rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń”.
Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, Rada Ministrów, 2000, Warszawa	„Jest to proces, który charakteryzuje się dążeniem do osiągnięcia trwałego rozwoju gospodarczego i społecznego poprzez zapewnienie dostępu do zasobów zarówno odnawialnych, jak i nieodnawialnych, wzrostu jakości życia w czystym i naturalnym środowisku, wzrostu ekonomicznego dokonującego się poprzez bardziej efektywne wykorzystanie surowców i innych zasobów przyrody, racjonalizację zużycia energii i pracy, a także rozwój proekologicznych technologii oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Istotą tak rozumianego trwałego i zrównoważonego rozwoju jest powiązanie szybkiego rozwoju gospodarczego i wzrostu jakości życia ludności z poprawą stanu środowiska przyrodniczego i dążeniem do zachowania go w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń”.
B. Poskrobko (red.) 1997	„[...] to taki sposób prowadzenia działalności gospodarczej, kształtowania i wykorzystania potencjału środowiska oraz organizacji życia społecznego, który zapewni dynamiczny rozwój jakościowo nowych procesów produkcyjnych, trwałość użytkowania zasobów przyrodniczych oraz poprawę (w pierwszym okresie), a następnie zachowanie wysokiej jakości życia”.
W. Bojarski 1988	„[...] rozwój społeczno-gospodarczy zharmonizowany ze środowiskiem przyrodniczym – zarówno lokalnym, jak i szerszym – włączając w to różne ekosystemy oraz zasoby i struktury glebowe, wodne, geologiczne i atmosferyczne, jak też ogólnie rozumianą urodę krajobrazu, dla zachowania ich walorów w możliwie najdłuższych odcinkach czasu”.
I. Sachs 1993	„[...] proces, dzięki któremu możliwe jest zharmonizowanie eksploatacji wszelkich zasobów przyrody, ukierunkowanie inwestycji oraz zmian technicznych i instytucjonalnych, a także zaspokojenie obecnych i przyszłych potrzeb ludzi stosownie do możliwości produkcyjnych i asymilacyjnych ekosystemów”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie literatury przedmiotu.

Zrównoważony rozwój jest określany jako integracja i harmonizacja trzech czynników: ekonomicznego, społecznego i ekologicznego – jest to tzw. trójkąt celów. Aby cele te zostały osiągnięte, należy prowadzić spójną politykę w obszarze wymienionych wyzwań. Wzajemne połączenie aspektów jest niezwykle istotne dla osiągnięcia dobrobytu poszczególnych osób, a także

całych społeczeństw. Integralność taka koncentruje się na wzroście gospodarczym, inkluzji społecznej i ochronie środowiska. Wzajemne powiązania między elementami można określić za pomocą zasady integralności, subsydiarności oraz zrównoważonej partycypacji [Borys (red.) 2006].

W literaturze przedmiotu oprócz trzech najczęściej wymienianych wyróżnia się także aspekty: przestrzenny, cywilizacyjny oraz instytucjonalno-polityczny. Według T. Borysa aspekt przestrzenny koncentruje się na polityce przestrzennej oraz koncepcji zagospodarowania przestrzennego. Wymiar ten znacząco oddziałuje na jakość życia mieszkańców miast. Często jest utożsamiany z urbanizacją i planowaniem przestrzennym. Istnieje również pojęcie wymiaru środowiskowo-przestrzennego zrównoważonego rozwoju, które łączy oba aspekty. Postęp w dziedzinie wiedzy i komunikacji społecznej jest generowany przez aspekt cywilizacyjny obejmujący kapitał ludzki, a także aktywność gospodarczą społeczeństwa. Aspekt instytucjonalno-polityczny odnosi się do organizacji oraz zarządzania społeczeństwem na różnych szczeblach [Borys 1999]. Najważniejszym elementem, bez którego niemożliwe byłoby tworzenie rozwoju zrównoważonego, jest wzajemne przenikanie się aspektów. Odpowiednie gospodarowanie wszystkimi kategoriami umożliwi osiągnięcie założonego celu. Zgodnie z tą zasadą, tabela 2 przedstawia podstawowe cele zrównoważonego rozwoju w trzech aspektach.

Tabela 2. Podstawowe cele zrównoważonego rozwoju

Cele ekologiczne	Cele ekonomiczne	Cele społeczno-kulturowe
Ochrona atmosfery ziemskiej	Stabilność gospodarki narodowej	Demokracja i praworządność we wszystkich dziedzinach życia
Nieszkodzenie przyrodzie	Zaspokojenie podstawowych potrzeb, rozszczępienie władzy, internalizacja kosztów zewnętrznych	Eliminacja ubóstwa, bezpieczeństwo społeczne oraz opanowanie problemów demograficznych
Zrównoważone wykorzystanie zasobów odnawialnych	Stabilność cen oraz przeciwdziałanie koncentracji władzy ekonomicznej	Równość szans i integracja
Zrównoważone wykorzystanie zasobów nieodnawialnych	Ograniczenie importu surowców	Bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne
Zdrowe warunki życia	Sprawiedliwy podział dochodów oraz wydolny budżet państwowy przy zapewnieniu standardów zaopatrzenia społeczeństwa	Ochrona zdrowia i jakości życia człowieka

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rogall 2010, s. 47.

Zagadnienie zrównoważonego rozwoju często rozpatrywane jest w odniesieniu do regionu lub kraju. W tym miejscu należy zatem podjąć próbę zdefiniowania pojęcia rozwoju lokalnego. Jest to

proces pozytywnych zmian zachodzących na niewielkim obszarze, związany z lokalną skalą działalności społeczno-gospodarczej i obejmujący lokalne środowisko życia społeczności. Charakterystyczne jest to, iż proces ten uwzględnia potrzeby, priorytety i preferencje oraz uznawane systemy wartości mieszkańców i przedsiębiorstw. Istota rozwoju lokalnego może być rozpatrywana pod względem różnych kierunków rozwojowych. Jednym z nich jest rola podmiotów biorących udział w jego kreowaniu. Władza, społeczność lokalna, przedsiębiorcy oraz organizacje niedochodowe mają szczególny wpływ na rozwój lokalny. Najważniejszą rolę pełni w nim samorząd terytorialny, gdyż do obowiązków samorządu należą reprezentowanie interesów mieszkańców, koordynacja i nadzorowanie rozwoju. W ogólnym założeniu celem samorządu terytorialnego jest poprawa jakości życia w gminie oraz możliwość jej rozwoju. Kolejnym kierunkiem rozwoju lokalnego jest interdyscyplinarność. Określa ona rozwój w płaszczyznach: gospodarczej, ekologicznej, społecznej, przestrzennej, kulturalnej i politycznej. Rozwój jest pojęciem zespolonym, dokonuje się w każdej z tych płaszczyzn, lecz z nierównomiernym nasileniem. Ostatnim kierunkiem określającym rozwój lokalny jest strona czynnościowa tego procesu. Dotyczy ona wytwarzania zmian w układzie lokalnym w sposób ciągły. Kluczowy element stanowi tutaj gospodarka lokalna, której wartości takie jak: wyroby, usługi, zatrudnienie, wiedza, kwalifikacje, umiejętności, sprzyjają kształtowaniu rozwoju [Sekuła 2002, s. 327–328]. Jak już wspomniano, zagadnienie zrównoważonego rozwoju najczęściej rozpatrywane jest w odniesieniu do regionu lub kraju. Zasada pomocniczości wskazuje jednak na to, że to właśnie w gminie powinny być podejmowane wszelkie decyzje, gdyż stanowi ona szczebel organizacji najbliższy mieszkańcom. Mimo iż na poziomie gminy powinno odbywać się wdrażanie zrównoważonego rozwoju, to możliwość realizacji tego jest ograniczona poprzez mały obszar. Na przekór temu gminy wprowadziły szereg instrumentów, takich jak: strategia rozwoju gminy, budżet, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, umożliwiających wdrażanie wytycznych zrównoważonego rozwoju [Godlewska 2006].

3. Fundusze unijne w rozwoju lokalnym

Fundusze unijne są to środki finansowe gromadzone przez państwa członkowskie i przekazywane do unijnego budżetu. Celem ich wykorzystania jest wspieranie i restrukturyzacja gospodarek krajów członkowskich Unii Europejskiej. Fundusze unijne wspomagają w poszukiwaniu nowych rozwiązań dla funkcjonujących od lat problemów. Stwarzają nowe szanse dla rozwoju gmin poprzez m.in. wspieranie rozwoju umiejętności mieszkańców oraz poprawę warunków i jakości życia społeczności lokalnej. Działania te mają na celu wzrost spójności społecznej regionów [Tkaczyński, Willa, Świstak 2009, s. 121].

Najbardziej istotny, ze względu na zmniejszanie różnic w poziomie rozwoju regionów w Unii i wzmocnienie spójności w aspekcie gospodarczym, społecznym i terytorialnym UE, jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Wspiera on inwestycje produkcyjne oraz infrastrukturalne. Jest ukierunkowany na wyrównanie różnic w poziomie rozwoju poszczególnych regionów Wspólnoty. Ma na celu przyczynianie się do korygowania podstawowych dysproporcji regionalnych między regionami, poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych oraz współpracę transgraniczną transnarodową i międzyregionalną [ec.europa.eu].

Europejski Fundusz Społeczny pozwala zwiększać szanse zatrudnienia mieszkańców Europy, propaguje lepsze wykształcenie i poprawia sytuację osób bezbronnych i najbardziej zagrożonych ubóstwem. Współfinansuje on pomoc kierowaną dla różnych regionów oraz grup społecznych, np. wdrażających się w rynek pracy. Działalność funduszu skupia się na rozwoju rynku pracy poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia, stymulowanie wysokiego poziomu zatrudniania, tworzenie liczniejszych i lepszych miejsc pracy [Tkaczyński, Willa, Świstak 2009, s. 93–94].

Państwom członkowskim, których dochód narodowy brutto na mieszkańca wynosi mniej niż 90% średniej UE, udzielana jest pomoc z Funduszu Spójności, którego podstawowym celem jest redukcja różnic gospodarczych i społecznych oraz promocja zrównoważonego rozwoju poprzez: podniesienie efektywności energetycznej, czerpanie energii ze źródeł odnawialnych, rozwój kolei oraz transportu rzeczno i morskiego. Swoje działania fundusz kieruje w stronę ochrony środowiska, poprzez wspieranie inwestycji w dostosowaniu do zmian klimatycznych i zapobieganie zagrożeniom. Wspiera inwestycje z sektora wodociągów, kanalizacji, energetyki, środowiska miejskiego oraz infrastruktury transportowej [Kierzkowski, Jankowska, Knopik 2009, s. 28–29].

Sektor rolnictwa i obszary wiejskie wspierane są poprzez środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Fundusz wspiera przekształcenia w strukturze rolnictwa oraz wspomaga rozwój wsi. Głównym celem jest wspieranie konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa poprzez wspieranie jego restrukturyzacji, rozwoju i innowacji. Kolejny cel koncentruje się na poprawie środowiska naturalnego i terenów wiejskich poprzez wspieranie gospodarowania gruntami oraz zapewnianie zrównoważonego rozwoju terytorialnego i zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi. Istotnym celem w kategorii oddziaływania na mieszkańców jest poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz wspieranie różnicowania działalności gospodarczej [Szuszman 2010, s. 12–33].

Wszystkie fundusze europejskie dotyczą celów i zadań związanych z państwami członkowskimi. Zgodnie ze strategią Europa 2020 ponad połowa środków finansowych budżetu Unii skierowana jest do krajów członkowskich. Pozostała część jest przeznaczana na realizację celów specjalnych przez dodatkowe fundusze inwestycyjne, takie jak Fundusz Solidarności UE, którego zadaniem jest

wsparcie w momencie klęsk żywiołowych, oraz Instrument Pomocy Przedakcesyjnej, który ma być wsparciem dla krajów kandydujących do UE. Poza nimi Unia wprowadziła również cztery instrumenty finansowe: JASPERS i JASMINE, JEREMIE, JESSICA, których zadaniem jest kolejno: finansowanie wsparcia technicznego w przygotowaniach dużych projektów infrastrukturalnych, ułatwienie dostępu do mikrofinansowania oraz wspomaganie rozwoju obszarów miejskich. Zadaniem programów pomocowych jest wspieranie zarówno nowych, jak i starych krajów członkowskich poprzez: pomoc finansową, tworzenie programów szkoleniowych, pomoc przy organizacji i tworzeniu nowych miejsc pracy, a także redukcję wysokiego poziomu bezrobocia, pomoc w aktywizacji osób nieaktywnych zawodowo oraz wspieranie gospodarczej działalności przez pomocowe programy finansowe dla małych i średnich przedsiębiorstw [Oręziak 2004, s. 130–140].

Jedną z istotnych możliwości wydatkowania środków unijnych są programy operacyjne. Program operacyjny to jeden z najważniejszych dokumentów w kraju, tworzony przez rząd państwa członkowskiego i zatwierdzany przez Komisję Europejską. Zawiera plan absorpcji środków unijnych mających na celu realizację Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Wyróżniamy dwa rodzaje programów realizowanych w Polsce – sektorowe i regionalne (tabela 3). Sektorowe programy operacyjne są zarządzane centralnie, natomiast regionalne – przez samorządy województw. Każdy z programów określa typy przedsięwzięć, na jakie udzielane jest wsparcie finansowe, oraz podmioty, które mogą ubiegać się o środki pomocowe. Środki przeznaczone na realizację programów operacyjnych pochodzą z funduszy europejskich lub są współfinansowane z publicznych środków wspólnotowych [https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget/revenue-income_en].

Tabela 3. Programy operacyjne wraz ze źródłem finansowania realizowane w Polsce w dwóch okresach programowania

Perspektywa 2007–2013	Źródło finansowania	Perspektywa 2014–2020	Źródło finansowania
krajowe programy operacyjne			
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	EFRR, Fundusz Spójności	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	EFRR, Fundusz Spójności
Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka	EFRR	Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	EFRR
Program Operacyjny Kapitał Ludzki	EFS	Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój	EFS
Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej	EFRR	Program Operacyjny Polska Wschodnia	EFRR, środki krajowe
Program Operacyjny Pomoc Techniczna	EFRR	Program Operacyjny Pomoc Techniczna	Fundusz Spójności
		Program Operacyjny Polska Cyfrowa	EFRR, środki krajowe

Tabela 3. c.d.

Perspektywa 2007–2013	Źródło finansowania	Perspektywa 2014–2020	Źródło finansowania
Regionalne programy operacyjne (perspektywa 2007–2013, 2014–2020)			
RPO Województwa Dolnośląskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Dolnośląskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Lubelskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Lubelskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Lubuskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Lubuskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Łódzkiego	EFRR, EES	RPO Województwa Łódzkiego	EFRR, EES
RPO Województwa Małopolskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Małopolskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Opolskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Opolskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Podkarpackiego	EFRR, EES	RPO Województwa Podkarpackiego	EFRR, EES
RPO Województwa Podlaskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Podlaskiego	EFRR, EES
RPO Województwa Pomorskiego	EFRR, EES	RPO Województwa Pomorskiego	EFRR, EES

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentu Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia.

4. Kierunki działań gminy Kłomnice w aspekcie zrównoważonego rozwoju

Obszar badania obejmuje gminę Kłomnice. Jest to gmina położona w północnej części województwa śląskiego, w powiecie częstochowskim. Od północy graniczy z gminą Kruszyna należącą do powiatu częstochowskiego, od strony wschodniej z gminą Gidle, należącą do powiatu radomszczańskiego w województwie łódzkim, od zachodu z gminami Mykanów i Rędziny należącymi do powiatu częstochowskiego oraz od południa z gminami Mstów i Dąbrowa Zielona należącymi do powiatu częstochowskiego [www.klomnice.pl].

Gmina zajmuje powierzchnię 148 km², co stanowi 9,73% powierzchni powiatu oraz 2,4% powierzchni województwa śląskiego. Jej średnia gęstość zaludnienia to 92 osoby na km². Gmina składa się z 23 sołectw i jest gminą wiejską. Badana jednostka aktywnie korzysta z Funduszy Unii Europejskiej od 2004 r. W badanym okresie realizowała 17 projektów współfinansowanych z funduszy UE w ramach programów operacyjnych [www.polskawliczbach.pl].

Największa pula dofinansowania przypadła na PO Kapitał Ludzki. W tym zakresie sfinansowano dziedzinę nauki i edukacji. Działania dotyczyły: oddolnych inicjatyw edukacyjnych na obszarach wiejskich, wyrównywania szans edukacyjnych uczniów o ograniczonym dostępie do edukacji oraz zmniejszania różnic w jakości usług edukacyjnych. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego

Kłomnice

Województwa Śląskiego udzielone zostało wsparcie dla pięciu projektów z dziedzin: ochrony środowiska, transportu, rewitalizacji oraz nauki i edukacji. Środki finansowe z PO Infrastruktura i Środowisko zostały wykorzystane tylko w jednym projekcie w perspektywie 2007–2013. Analiza projektów opiera się na klasyfikacji ze względu na następujące kryteria: okres programowania, zakres działań, cel oddziaływania oraz charakter działania.

Najwięcej środków zostało wykorzystanych na projekty miękkie, tzn. nieinwestycyjne, ukierunkowane na rozwój zasobów ludzkich, integrację społeczną oraz zmniejszenie bezrobocia, takie jak szkolenia, stypendia, współpraca partnerska. Mniejsza liczba projektów była skierowana ku działaniom inwestycyjnym, tzw. twardym, czyli koncentrującym się na budowie, modernizacji i rewitalizacji magazynów, dróg i budynków.

W perspektywie 2007–2013 w gminie Kłomnice przeprowadzonych zostało 11 projektów, w tym trzy o charakterze twardym, a osiem o charakterze miękkim. Środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego wsparły siedem projektów miękkich z dziedziny nauki i edukacji. Ich głównym celem było podniesienie jakości i atrakcyjności oferty edukacyjnej poprzez wdrożenie działań i ukierunkowanie na rozwój kluczowych kompetencji wśród uczniów. Projekty obejmują: cykl zajęć dla uczniów i uczennic, przygotowanie i wyposażenie nowych pracowni dydaktycznych, a także podniesienie standardu placówek oświatowych [dane z Urzędu Gminy Kłomnice].

Najwyższą wartością dofinansowań z UE charakteryzowały się projekty infrastrukturalne, szczególnie w dziedzinie transportu, ochrony środowiska oraz rewitalizacji obszarów zdegradowanych. Jedną z największych i najważniejszych inwestycji w gminie Kłomnice był projekt dotyczący ochrony środowiska, który obejmował budowę oczyszczalni ścieków w Hubach oraz kanalizacji sanitarnej w Hubach, Adamowie i Rzerzęczycach. Realizacja tego przedsięwzięcia wymagała etapowego działania i była inwestycją najbardziej kosztowną dla gminy. Był to projekt twardy, sieciowy, współfinansowany przez UE ze środków EFRR w ramach RPO Województwa Śląskiego, o charakterze przestrzenno-środowiskowym, obejmował kilka miejscowości. Zgodnie z założeniem wybudowana infrastruktura ma być wykorzystywana do bezpiecznego przesyłu i oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych oraz ma zapewnić skuteczną ochronę środowiska naturalnego gminy i regionu przed groźnymi ładunkami zanieczyszczeń, gromadzonymi obecnie w zbiornikach bezodpływowych.

W kontekście zrównoważonego rozwoju istotną rolę odgrywał również projekt opracowania planu gospodarki niskoemisyjnej na terenie gminy Kłomnice. Głównymi celami planu są: redukcja emisji gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, zwiększenie efektywności energetycznej, poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie kosztów energii. Jedynym projektem realizowanym w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych był

projekt rewitalizacji obszaru po dzikim wysypisku śmieci przy ul. Parkowej w Kłomnicach wraz adaptacją na cele rekreacyjno-kulturalne. Źródłem finansowania był EFRR w ramach RPO Województwa Śląskiego. Łączna powierzchnia objęta rewitalizacją wyniosła 1,1 ha.

W perspektywie 2014–2020 realizowane są cztery projekty. Jednym z nich jest projekt „Radosna młodzież, szczęśliwi seniorzy z terenu Gminy Kłomnice”. Program skierowany jest do osób starszych, dzieci i młodzieży z terenu gminy, zagrożonych ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym. Dzięki dofinansowaniu powstanie Placówka Wsparcia Dziennego, w której ramach utworzone zostaną Klub Seniora oraz świetlica środowiskowa. Głównymi założeniami programu są pomoc rodzinom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym w procesie wychowania dzieci oraz wsparcie osób starszych wymagających profesjonalnej opieki.

Warto zwrócić uwagę na projekt, którego beneficjentem była Fundacja na rzecz Promocji i Rozwoju Sołectwa Karczewice. Projekt pod nazwą „Centrum Integracji Społecznej w Kłomnicach – szansą na skuteczną reintegrację społeczno-zawodową” jest realizowany w partnerstwie pomiędzy wspomnianą fundacją a gminą Kłomnice. Cele projektu to stworzenie warunków do reintegracji społeczno-zawodowej i wsparcie osób wykluczonych oraz zagrożonych ubóstwem wsparcie w jego ramach miały uzyskać 64 osoby. Projekt miękki, współfinansowany przez UE, tworzy możliwość reintegracji w aspekcie zawodowym i społecznym poprzez prowadzenie wszelkiego rodzaju warsztatów, kursów zawodowych oraz staży.

Przeprowadzona analiza wartości projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych programów pokazuje, iż największy udział w ich finansowaniu ma Europejski Fundusz Społeczny (61,2%), głównie w zakresie nauki i edukacji. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w gminie Kłomnice wsparł 28% projektów dotyczących ochrony środowiska i transportu. Najmniejszy udział w gminie miał Fundusz Spójności (10,8%), który sfinansował tylko jeden projekt, dotyczący termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej. Analizowany zakres czasowy obrazuje przewagę projektów o charakterze miękkim nad twardymi. Zdecydowanie więcej projektów unijnych w gminie ukierunkowanych jest na rozwój nauki i edukacji, na różnych szczeblach, zarówno w szkole podstawowej, jak i przedszkolu. Większość inwestycji miała charakter społeczny, co oznacza wsparcie możliwości rozwoju społecznego skierowane do mieszkańców. Rozwój gminy w aspekcie środowiskowym dotyczył głównie przebudowy ulic i poprawy dostępności komunikacyjnej, a także opracowania gospodarki niskoemisyjnej. W aspekcie gospodarczym gmina podjęła tylko jedno działanie, dotyczące rewitalizacji obszarów zaniedbanych. W rezultacie powstało miejsce przeznaczone do celów rekreacyjno-kulturalnych. Aby gmina miała możliwość wzrostu gospodarczego, istotne jest podejmowanie większej liczby działań o charakterze gospodarczym.

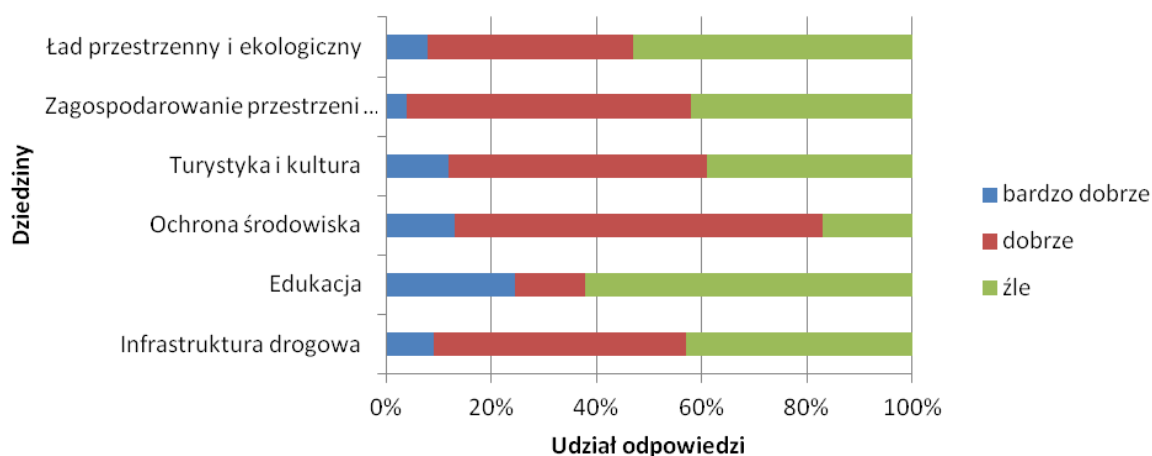
5. Wpływ wykorzystania funduszy unijnych na rozwój gminy Kłomnice w opinii mieszkańców

Ocena wykorzystania funduszy unijnych w kształtowaniu zrównoważonego rozwoju została przeprowadzona na podstawie badań ankietowych. Zrealizowano je w gminie Kłomnice liczącej 13 602 mieszkańców. Dotyczyło oceny wpływu wykorzystania funduszy unijnych na rozwój gminy Kłomnice. Zostało przeprowadzone *online* metodą CAVI. W anonimowej ankiecie skierowanej do 100 losowo wybranych mieszkańców gminy znajdowało się łącznie 15 pytań w formie zamkniętej. Badanie przeprowadzono w Internecie w terminie 12–17 maja 2019 r. Respondenci różnili się pod względem: płci, wieku, wykształcenia, statusu zawodowego oraz czasu zamieszkania w gminie.

Wyniki przeprowadzonej ankietyzacji nasuwają wniosek, iż mieszkańcy dysponują niewielką wiedzą na temat wykorzystania funduszy unijnych oraz programów operacyjnych w gminie Kłomnice. Na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani swoją wiedzę na temat funduszy unijnych wykorzystanych w gminie Kłomnice?” respondenci odpowiadali: 44% „przeciętnie”, 22% „dobrze”. 15% badanych oceniło swoją wiedzę jako „słabo”, 12% „bardzo słabo”, 7% „bardzo dobrze”.

Ankieta pozwala stwierdzić, że według większości respondentów korzystanie ze wsparcia finansowego z Unii Europejskiej stanowi potencjał dla badanej gminy. Z przeprowadzanych analiz wynika, że 96% z nich uważa, iż pozyskiwanie funduszy unijnych stanowi szansę na rozwój. 2% badanych uznało, iż fundusze unijne nie stanowią możliwości rozwoju, a pozostałe 2% badanych nie wiedziało, czy pozyskiwanie środków z UE jest szansą na rozwój gminy Kłomnice.

W ostatniej części ankiety mieszkańcy mieli ocenić wykorzystanie środków unijnych w realizacji projektów/inwestycji związanych z: infrastrukturą drogową, edukacją, ochroną środowiska, turystyką i kulturą, zagospodarowaniem przestrzeni publicznych oraz ładem przestrzennym i ekologicznym. Wykres 1 przedstawia odpowiedzi udzielone przez respondentów.

Wykres 1. Ocena przez mieszkańców gminy Kłomnice wykorzystania funduszy europejskich w realizacji projektów/inwestycji z uwzględnieniem obszarów tematycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankiety.

Zdaniem mieszkańców gminy inwestycje i projekty realizowane z pomocą środków unijnych wpłynęły na poprawę poziomu ich życia. Respondenci najlepiej ocenili wykorzystanie funduszy unijnych w aspekcie środowiskowym, mimo iż liczba realizowanych projektów w tym zakresie była znacznie mniejsza niż liczba projektów w wymiarze społecznym. Wśród części mieszkańców wiedza na temat środków pochodzących z UE jest niska, co należałoby zmienić w kolejnych latach. Analizując projekty o charakterze miękkim dotyczące aspektu społecznego, można zauważyć, iż gmina Kłomnice podjęła działania dotyczące zwiększenia poziomu wykształcenia oraz rozwoju nauki i edukacji. Projekty w zakresie nauki i edukacji wyróżniały się pod względem liczby, lecz mimo to nie przyniosły zakładanych efektów. Rozważając badanie ankietowe, respondenci najlepiej ocenili wykorzystanie środków europejskich na ochronę środowiska. Podstawę rozwoju w gminie zapewniły projekty o charakterze twardym i zasięgu sieciowym, zrealizowane w aspekcie ochrony środowiska. Należy jednak podkreślić fakt, iż gmina podjęła więcej działań w kierunku społecznym niż środowiskowym. Mimo to w odniesieniu do liczby projektów zrealizowanych najlepiej ocenione zostały te z zakresu ochrony środowiska.

Pojęcie zrównoważonego rozwoju jest zagadnieniem złożonym. Zakłada harmonijny rozwój celów ekonomicznych, społecznych i ekologicznych. Prezentowane wyniki badań wykazały, iż mieszkańcy gminy Kłomnice w zdecydowanej większości pozytywnie ocenili działania podjęte przez władze gminy. Zdaniem respondentów przystąpienie Polski do UE umożliwiło władzom badanej jednostki korzystanie z dofinansowania projektów celowych. Ze względu na złożoność zagadnienia zrównoważonego rozwoju trudne jest wykazanie, iż gmina Kłomnice spełnia wszystkie wyznaczniki tej koncepcji. Jednak biorąc pod uwagę wyniki badań, można stwierdzić, iż rozwija się ona najbardziej w aspekcie środowiskowym oraz społecznym. Należy mieć na uwadze, że trwałe zmiany w aspekcie zrównoważonego rozwoju wymagają czasu.

Podsumowanie

Celem artykułu była identyfikacja działań podjętych w gminie Kłomnice w ramach zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem wykorzystania funduszy unijnych. Na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego należy jednak podkreślić fakt, że mieszkańcy gminy posiadają niewielką wiedzę na temat funduszy europejskich oraz ich wykorzystania na terenie gminy. Ponadto analiza projektów współfinansowanych ze środków UE wskazała, iż po 2004 r. najwięcej z nich dotyczyło w gminie nauki i edukacji. Powodem tak dużej liczby działań z tej dziedziny jest bardzo niski poziom wykształcenia wśród mieszkańców oraz mała wartość wskaźnika skolaryzacji. W badanym okresie gmina Kłomnice podjęła działania w zakresie nauki i edukacji poprzez realizację

projektów współfinansowanych ze środków UE. Najwięcej projektów dotyczyło Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, z którego wsparcie kierowane było głównie do dzieci i młodzieży.

Największa pula środków finansowych została przeznaczona na inwestycje związane z ochroną środowiska. Budowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej miała charakter sieciowy, objęta swoim zakresem kilka miejscowości. Celami wybudowania takiej infrastruktury były ochrona mieszkańców przed groźnymi zanieczyszczeniami gromadzonymi w zbiornikach bezodpływowych oraz ochrona środowiska. Efektem najdroższej inwestycji po 2004 r. było podłączenie 214 nowych gospodarstw domowych do sieci kanalizacyjnej.

Reasumując powyższą analizę, można stwierdzić, że środki finansowe pochodzące z Unii Europejskiej w aspekcie zrównoważonego rozwoju pozytywnie wpłynęły na rozwój gminy Kłomnice. Mimo iż najwięcej projektów zostało zrealizowanych w aspekcie społecznym, to mieszkańcy badanej gminy najlepiej ocenili efekty projektów w wymiarze środowiskowym. Dzięki inwestycjom zrealizowanym z pomocą wsparcia z UE w badanej gminie nastąpiła poprawa poziomu życia mieszkańców oraz wzrosła liczba miejsc pracy.

Bibliografia

- Bojarski W., 1988, *Problemy rozwoju społeczno-gospodarczego z poszanowaniem dóbr przyrody*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa.
- Borys T. (red.), 1999, *Wskaźniki ekorozwoju*, Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Borys T. (red.), 2006, *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok.
- Dembicka-Niemiec A., 2017, *Zrównoważony rozwój a funkcje miast. Badanie związków między zrównoważonym rozwojem średnich miast w Polsce a ewolucją ich struktury funkcjonalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Godlewska J., *Programowanie zrównoważonego rozwoju gminy*, Białystok, 2006, s. 23-25
- Kierzkowski T., Jankowska A., Knopik R., 2009, *Fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności*, C.H. Beck, Warszawa.
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013, Narodowa Strategia Spójności, 2007, Warszawa, https://poiis.wfosigw.opole.pl/media/cms_inisr_13_9_100119144419.pdf [dostęp: 1.12.2018].
- Nasza wspólna przyszłość. Raport opracowany przez Światową Komisję Środowiska i Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, 1987, http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf [dostęp: 1.12.2018].
- Oręziak L., 2004, *Finanse Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Oleszko-Kurzyńska B., 2008, *Rozwój zrównoważony rolnictwa wobec wymogów Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie – Problemy Rolnictwa Światowego” vol. 4(19).
- Polska 2025. Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju, 2000, Warszawa, [http://orka.sejm.gov.pl/rejestr.d.nsf/wgdruk/2133/\\$file/2133a.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/rejestr.d.nsf/wgdruk/2133/$file/2133a.pdf) [dostęp: 1.12.2018].
- Poskrobko B. (red.), 1997, *Sterowanie ekorozwojem. Teoretyczne aspekty ekorozwoju*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Rogall H., 2010, *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Zys i S-ka, Poznań.
- Sachs I., 1993, *Strategia transformacji u progu XXI wieku*, PTWzKRz, Warszawa.
- Sekuła A., 2002, *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] Bałaban A. (red.), *Europa bez granic – Polska a Unia Europejska*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski.
- Strategia Rozwoju Gminy Kłomnice na lata 2016–2022.
- Szuszman M., 2010, *Fundusze unijne od podstaw (2007–2013) – przewodnik metodyczny*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek.

Tkaczyński J., Willa R., Świstak M., 2009, *Leksykon funduszy Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa.]
Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. z 2001 r. Nr 62 poz. 627,
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU2001062062> [dostęp: 1.12.2018].
https://ec.europa.eu/regional_policy/pl/funding/erdf/ [dostęp: 1.12.2018].
https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget/revenue-income_en [dostęp: 1.12.2018].
www.klomnice.pl [dostęp: 1.12.2018].
www.polskawliczbach.pl [dostęp: 1.12.2018].

Sandra Wręczycka

Ekonomia III rok, Uniwersytet Opolski

WPŁYW FUNDUSZY UNIJNYCH NA ROZWÓJ GMINY CIASNA

THE INFLUENCE OF EU FUNDS ON THE DEVELOPMENT OF THE COMMUNE OF CIASNA

Streszczenie: Od momentu przystąpienia przez Polskę do Unii Europejskiej gminy, regiony mają większe możliwości rozwoju. Fundusze unijne to dodatkowe źródło finansowania zadań i inwestycji w ramach różnych obszarów funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego i państw. Dzięki środkom finansowym z Unii Europejskiej pojawiła się możliwość realizacji zadań i inwestycji, które uprzednio nie mogły być wdrażane ze względu na niewystarczający budżet danej jednostki terytorialnej. Dalego też istotne wydaje się określenie działań wdrażanych przez gminy i współfinansowanych ze środków unijnych. Celem artykułu jest identyfikacja wpływu funduszy unijnych na kształtowanie rozwoju gminy Ciasna. W pracy zastosowano metodę badawczą *desk research* opierającą się na analizie literatury przedmiotu, materiałów źródłowych oraz danych statystycznych pozyskanych z mapy dotacji Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju oraz z portalu internetowego gminy Ciasna.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, fundusze unijne, Unia Europejska, gmina Ciasna

Abstract: Since Poland's accession to the European Union, communes and municipalities have had greater development opportunities. EU funds are an additional source of financing tasks and various investments. Thanks to EU funds, many small communes can carry out tasks and investments that they could not afford before. The first part of the article describes the basic concepts behind local development, the second part presents problems related to the European Union and the third one deals with issues related to the Commune of Ciasna. The aim of the article is to identify the impact of EU funds on the development of the commune. For this purpose, the data available on the following websites: ciasna.pl, funduszeuropejskie.gov.pl and mapadotacji.gov.pl were analyzed.

Keywords: local development, EU funds, European Union, Commune of Ciasna

Kod klasyfikacji JEL R0,O20,O29

1. Wstęp

Od momentu przystąpienia Polski do wspólnoty Unii Europejskiej (UE) zarówno przed władzami terytorialnymi różnych szczebli, jak i osobami prywatnymi oraz przedsiębiorstwami pojawiły się nowe możliwości rozwoju. Fakt ten wynika ze znaczącej puli środków finansowych przeznaczanych dla państw członkowskich w celu realizacji wspólnej polityki spójności UE. Środki finansowe płynące z Unii Europejskiej umożliwiają oraz wspierają rozwój w wielu dziedzinach gospodarki na wszystkich poziomach zarządzania: krajowym, regionalnym i lokalnym. W tym miejscu warto podkreślić, że szczególne znaczenie dla społeczności lokalnych ma wydatkowanie środków na poziomie gmin. Istotne zatem wydaje się określenie znaczenia tego wsparcia w rozwoju lokalnym. Celem artykułu jest identyfikacja wpływu funduszy unijnych na kształtowanie rozwoju gminy Ciasna.

2. Pojęcie rozwoju lokalnego

J. Parysek definiuje rozwój lokalny jako „długotrwały proces rozwoju społeczno-gospodarczego, sterowany i modyfikowany przez gminne lub powiatowe władze samorządowe, wykorzystujący dla realizacji określonych interesów lokalne czynniki rozwoju” [Parysek 2001, s. 47]. Przytoczona definicja wskazuje najważniejsze cechy rozwoju lokalnego. Zwraca uwagę, iż jest to proces decyzji świadomie podejmowanych przez pomioty rozwoju, czyli władze gminy bądź powiatu. Wskazuje, że aby proces ten nastąpił, muszą zaistnieć pewne czynniki rozwoju oraz musi być określony konkretny cel tego rozwoju, jaki dana jednostka terytorialna chce osiągnąć. Najczęściej identyfikowanym celem rozwoju miast i gmin jest poprawa warunków życia mieszkańców danego obszaru [Kot 2001, s. 147–148].

Podobnie jak istnieje wiele definicji rozwoju lokalnego, tak też wyodrębnia się wiele różnych podziałów czynników i barier rozwoju. Do czynników rozwoju zaliczamy: potrzeby społeczności lokalnej, zasoby i użytki środowiska przyrodniczego (m.in. zasoby terenu, surowce mineralne, warunki klimatyczne, walory przyrodnicze), zasoby pracy, zainwestowanie infrastrukturalne, potencjał gospodarczy, rynek lokalny i zewnętrzny, kapitał inwestycyjny i zasoby finansowe, poziom nauki i kultury, technologie i inwestycje oraz współpracę międzynarodową. J. Parysek zwraca uwagę, że niektóre z aspektów dla jednej jednostki stanowią czynniki rozwoju, a dla drugiej mogą być barierami rozwoju. Za typowe bariery rozwoju wymieniony autor uznaje: niedorozwój infrastruktury technicznej, brak terenów pod inwestycje, dewastację środowiska przyrodniczego, brak wykwalifikowanej kadry lub jej nieodpowiednie wykwalifikowanie, zasoby i użytki środowiska oraz niedorozwój budownictwa mieszkaniowego [Parysek 1997, s. 73–121].

Władze gminny oraz powiatu posiadają narzędzia, dzięki którym mogą efektywnie oddziaływać na rozwój lokalny. Rozpatrując sposób oddziaływania, wyróżniamy instrumenty obligatoryjne oraz fakultatywne. Instrumenty obligatoryjne to narzędzia, które muszą być wykorzystane w procesie rozwoju, mają charakter nakazu bądź zakazu (wszelkie decyzje administracyjne, uchwały i zarządzenia władz samorządu terytorialnego). Natomiast instrumenty fakultatywne mają charakter zachęty (ulgi podatkowe, opłaty lokalne) [Gałuszka 2004, s. 45]. Dodatkowo wyróżnia się instrumenty: administracyjne (np. miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego), poznawcze (związane z kontrolą i weryfikacją istniejącego stanu), ekonomiczno-rynkowe (o charakterze finansowym), pobudzania infrastrukturalnego (inwestycje wpływające na budowę bądź rozbudowę infrastruktury), informacyjne, edukacyjne (służą edukowaniu społeczności lokalnej) oraz koncepcyjno-organizacyjne [Sztando 1999, s. 84–105].

3. Cele Unii Europejskiej oraz fundusze europejskie

Polska oficjalnie dołączyła do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. Od tego czasu nasz kraj korzysta z pomocy finansowej oferowanej przez Wspólnotę Europejską. Pomoc ta odbywa się w ramach polityki spójności realizowanej przez władzę Unii, a narzędziami, które umożliwiają udzielanie tej pomocy, są fundusze unijne. Fundusze unijne stanowią również istotne narzędzia dla jednostek samorządu terytorialnego, które wykorzystują je do swojego rozwoju.

Unia Europejska realizuje swoją politykę w podziale na siedmioletnie okresy finansowania. Każdy z tych okresów cechuje się innymi celami, programami oraz funduszami. Wiąże się to z tym, iż zmianom ulegają warunki w krajach członkowskich oraz zmieniają się priorytety prowadzonej polityki.

Analizując lata, w których Polska jest członkiem wspólnoty, nasz kraj objęły trzy okresy finansowania. W pierwszym okresie (lata 2000–2006) polityka unijna skupiła się na trzech celach priorytetowych: cel 1 (regionalny) – wpieranie rozwoju i dostosowanie strukturalne regionów opóźnionych w rozwoju, cel 2 (regionalny) – wspieranie gospodarczej i społecznej konwersji obszarów stojących w obliczu problemów strukturalnych, cel 3 (horyzontalny) – wpieranie dostosowania i modernizacji polityk i systemów kształcenia, szkolenia i zatrudnienia. Realizację tych celów umożliwiły: Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa [Klimowicz 2014, s. 219–221].

W latach 2007–2018 sformułowano nowe trzy cele. W tym okresie polityka skupiała się na konwergencji, konkurencyjności regionalnej i zatrudnieniu oraz europejskiej współpracy terytorialnej. Źródłami finansowania wyżej wymienionych celów były: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Rybacki [Tołoczko i in. 2008, s. 41–43].

W okresie obejmującym lata 2014–2020 wyróżnia się trzy fundusze, w których ramach realizowana jest polityka spójności. Do funduszy głównych zalicza się: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności. Natomiast pozostałymi funduszami, realizującymi politykę rolną i rybacką, są Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki [Piechowicz 2016, s. 21–24]. Fundusze te finansują działania w ramach 11 celów tematycznych [<http://old.cpe.gov.pl/pliki/2453-materialy-informacyjne-spotkanie-nr-5.pdf>]:

- Cel 1 – wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,

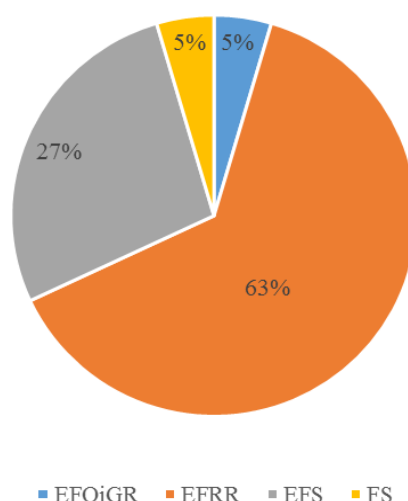
- Cel 2 – zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- Cel 3 – podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury,
- Cel 4 – wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach,
- Cel 5 – promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
- Cel 6 – ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów,
- Cel 7 – promocja zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastruktur sieciowych,
- Cel 8 – promocja zatrudnienia i mobilności pracowników,
- Cel 9 – wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem,
- Cel 10 – inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie,
- Cel 11 – wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej .

Wyznaczane cele pomagają realizować politykę spójności oraz działania wspierające rozwój i poprawiające sytuację w różnych obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzennym czy instytucjonalnym.

4. Fundusze unijne w rozwoju lokalnym gminy Ciasna

Gmina Ciasna to gmina wiejska, położona w powiecie lublinieckim, w północno-zachodniej części województwa śląskiego. Gminę tworzy dziewięć sołectw: Ciasna, Dzielna, Glinica, Jeżowa, Molna, Panoszów, Sieraków Śląski, Wędzina oraz Zborowskie. Łączna powierzchnia gminy wynosi 134 km².

Od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej gmina zrealizowała 22 projekty (38 757 893,02 zł). Były one finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR) oraz Funduszu Spójności (FS). Najwięcej projektów dofinansowanych zostało z EFRR (63%) (wykres 1). W gminie realizowane były również inicjatywy o charakterze szkoleniowym i inne mające na celu poniesienie poziomu edukacji szkolnej. Były one finansowane z EFS (27%). W ramach EFOiGR oraz FS zrealizowano najmniejszą liczbę projektów, co dało 5% dla każdego z funduszy.

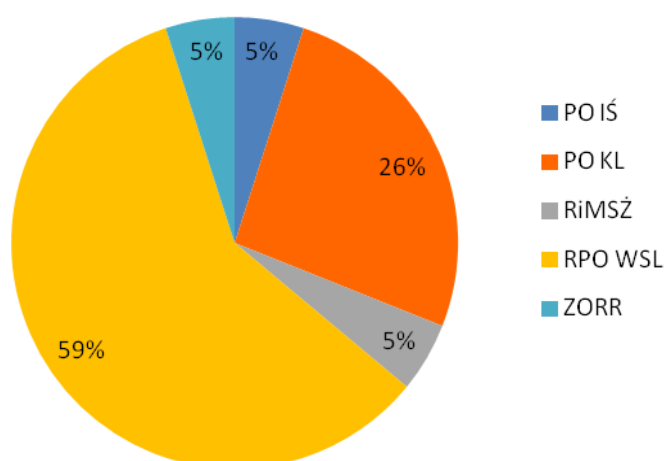

Wykres 1. Udział projektów zrealizowanych w gminie Ciasna w podziale na rodzaje funduszy

Legenda: EFOiGR – Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, EFS – Europejski Fundusz Społeczny, FS – Fundusz Spójności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: ciasna.pl, mapadotacji.gov.pl oraz funduszeuropejskie.gov.pl.

Należy podkreślić, że w różnych okresach programowania Unii Europejskiej wdrażano odmienne programy operacyjne. Analizie poddano tylko te, które były realizowane przez gminę w badanym okresie (2004–2017). Dominującymi źródłami finansowania działań gminy były te implementowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego (59%) oraz Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (26%) (wykres 2).

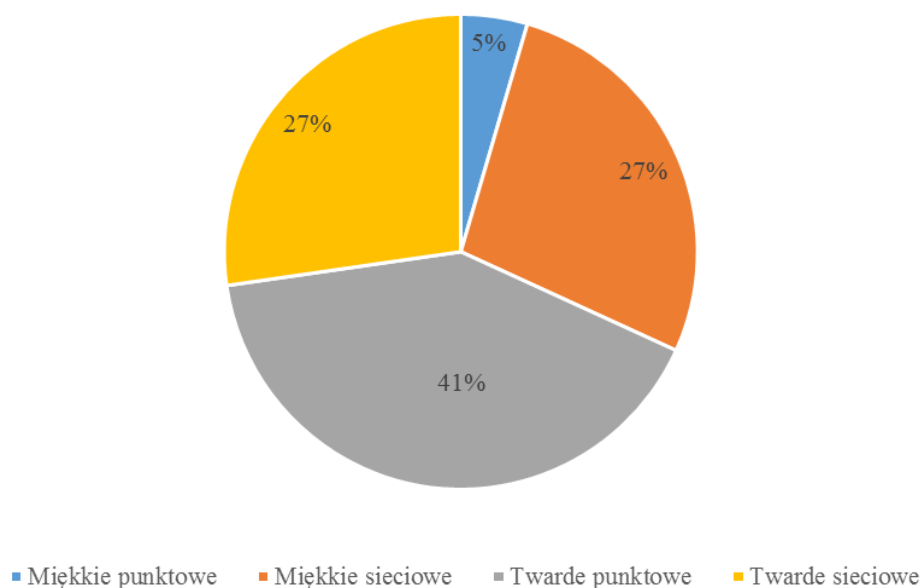

Wykres 2. Udział projektów zrealizowanych w gminie Ciasna w podziale na rodzaje programów operacyjnych

Legenda: PO – program operacyjny, RPO WSL – Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego, ZPORR – Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: ciasna.pl, mapadotacji.gov.pl oraz funduszeuropejskie.gov.pl.

Z badawczego punktu widzenia istotne było przeanalizowanie wdrażanych projektów ze względu na rodzaj projektu (twardy, miękki) oraz zakres oddziaływania (punktowy, sieciowy). Projekty twarde to projekty, których efekty widoczne są bezpośrednio i dotyczą głównie infrastruktury. Natomiast projekty miękkie to w większości działania mające na celu podniesienie kwalifikacji i umiejętności społeczeństwa. W ramach projektów miękkich realizuje się szkolenia, warsztaty, animacje. Wyjaśnienia wymaga również podział na zasięg oddziaływania. Projekty punktowe dotyczą obiektów zlokalizowanych pojedynczo w przestrzeni, nie tworzących struktury sieciowej, natomiast projekty przestrzenne dotyczą dużych terenów bądź infrastruktury o charakterze sieciowym, jak np. sieć kanalizacyjna [Raport końcowy... 2015, s. 35]. Inwestycje realizowane w gminie w badanym okresie skoncentrowane były głównie na inwestycjach infrastrukturalnych punktowych. Wskazuje na to znaczny udział projektów o charakterze twardym i zasięgu punktowym (41%) (wykres 3). Zrealizowane projekty twarde to głównie przebudowa sieci dróg lokalnych, budowy sieci kanalizacji sanitarnej oraz poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

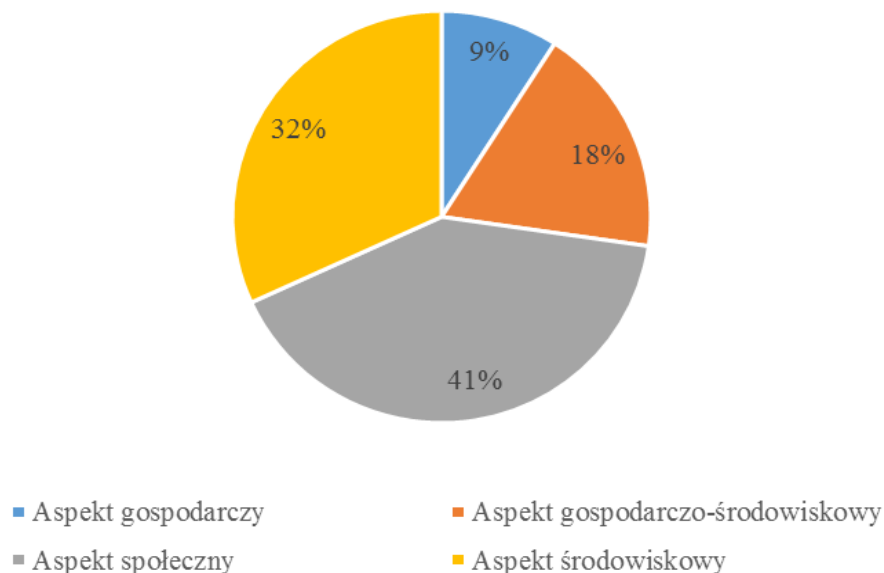

Wykres 3. Udział procentowy projektów zrealizowanych w gminie Cisana w podziale na zakres działania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: ciasna.pl, mapadotacji.gov.pl oraz funduszeuropejskie.gov.pl.

Udział zrealizowanych projektów twardej w ogóle projektów wynosi 68%, pozostałe 32% stanowią projekty miękkie. Analizując projekty w podziale na punktowe i sieciowe, można zauważyć, że dominowały projekty twarde punktowe, które stanowiły 41%. Projekty sieciowe miękkie i twarde stanowiły po 27%. Najmniejszy udział stanowią tutaj projekty miękkie punktowe. W ich ramach realizowano warsztaty oraz animacje dla uczniów analizowanej gminy.

Zrealizowane projekty przeanalizowano kolejno ze względu na aspekt ich oddziaływania (wykres 4). Wyróżniono aspekty: gospodarczy, społeczny oraz środowiskowy. Jednakże często zdarza się tak, że dany projekt oddziałuje na różne aspekty jednocześnie.

Wykres 4. Udział projektów zrealizowanych w gminie Ciasna w podziale na aspekty oddziaływania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.ciasna.pl, www.mapadotacji.gov.pl oraz www.funduszeuropejskie.gov.pl.

Analiza projektów ze względu na obszar, którego dotyczy inwestycja, wskazuje, że gmina skupiała swoje działania na aspekcie społecznym (41%) i środowiskowym (32%). Należy podkreślić, że projekty zakwalifikowane do grupy projektów środowiskowych to w głównej mierze te związane z inwestycjami w infrastrukturę kanalizacyjną, które są istotne zwłaszcza w działaniach mających na celu poprawę jakości wód podziemnych i uniknięcie niekontrolowanych wycieków nieczystości z szamb lub nielegalnego wywozu nieczystości na obszary do tego nieprzeznaczone. Dominującymi liczebnie inwestycjami o charakterze środowiskowym były również te związane z termomodernizacją budynków i gospodarką niskoemisyjną (poprawa efektywności energetycznej oświetlenia, budowa zintegrowanych węzłów przesiadkowych).

Realizacja niektórych projektów obejmowała swoim zakresem dwa aspekty – gospodarczy i środowiskowy (gospodarczo-środowiskowy, 18%). W aspekcie gospodarczym gmina zrealizowała najmniej projektów, co wskazuje na brak pomysłu i perspektyw na rozwój gminy w tym zakresie lub też na niewystarczającą informację o możliwościach pozyskania dofinansowania wśród przedsiębiorców. Należy również zwrócić uwagę na charakter gminy, która jest gminą wiejską, jednak udział podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON wskazuje na najmniejszy odsetek przedsiębiorstw w sektorze rolnictwa. Oznacza to, że funkcjonuje tam wiele przedsiębiorstw

z różnych branż, jednak nie korzystały one z funduszy europejskich. W tabeli 1 przedstawiono wartość dofinansowania unijnych projektów w gminie z różnych funduszy i programów w poszczególnych okresach.

Tabela 1. Wartość dofinansowania projektów

		Wartość dofinansowania (zł)
Okres finansowania	2004–2006	2 689 498, 40
	2007–2013	13 364 645, 42
	2014–2020	22 703 749, 20
Fundusz strukturalny	EFOiGR	449 998, 40
	EFRR	36 524 930, 10
	EFS	1 752 364, 52
	FS	30 600
Program operacyjny	Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich	449 998, 40
	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	2 239 500
	PO Kapitał Ludzki	1 752 364, 52
	Po Infrastruktura i Środowisko	30 600
	RPO WSL	34 285 430, 10

Legenda: EFOiGR – Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, EFS – Europejski Fundusz Społeczny, FS – Fundusz Spójności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: ciasna.pl, mapadotacji.gov.pl oraz funduszeuropejskie.gov.pl.

Analiza kwot dofinansowania uzyskanych przez gminę w różnych okresach programowania wskazuje, że najwięcej środków gmina otrzymała po roku 2014. Spowodowane jest to faktem, iż w tym okresie realizowane były głównie inwestycje o charakterze infrastrukturalnym i te związane z ochroną środowiska. Działania te finansowane były w największej mierze z EFRR oraz z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego. Rozpatrując zakres działania, dofinansowanie pozyskano głównie na projekty twarde, zaś wśród nich – większą kwotę pozyskano na projekty sieciowe. Dominacja wydatków na projekty twarde oraz twarde sieciowe wynika z liczby zrealizowanych projektów oraz kosztochłonności wykonania inwestycji.

Jak można zauważyć, dzięki środkom finansowym z Unii Europejskiej gmina mogła realizować coraz większą liczbę projektów oraz bardziej złożone inwestycje. W efekcie poprawiono stan wielu dróg lokalnych oraz zmodernizowano oświetlenie uliczne, co przyczyniło się do poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Skupiono się również na młodym pokoleniu, które było głównym odbiorcą warsztatów, szkoleń oraz animacji.

Podsumowanie

W artykule podjęto próbę oceny wykorzystania środków unijnych w rozwoju lokalnym przez gminę Ciasna w latach 2004–2017. Z przeprowadzonych badań wynika, iż gmina pozyskała ponad 38 mln zł w formie dofinansowania z Unii Europejskiej na realizację 22 projektów. Działania te były realizowane głównie w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, poprzez Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego. Projekty skupiały się na realizacji inwestycji twardych, a szczególnie twardych sieciowych, na co wskazuje duża liczba tych projektów oraz wysoka kwota ich dofinansowania. Rozwój gminy Ciasna odbywał się w wymiarze infrastrukturalnym oraz społecznym. Działania podejmowane przez jej władze skupiały się głównie na inwestowaniu w infrastrukturę dróg lokalnych oraz w budowę sieci sanitarno-kanalizacyjnej, dzięki czemu poprawiły się m.in. dostępność komunikacyjna i poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Drugi obszar, w który władze gminy chętnie inwestowały, to ten związany z funkcjonowaniem społeczności lokalnej. W tym aspekcie pozyskano bardzo dużą ilość środków finansowych, by podnieść kwalifikacje mieszkańców oraz zapewnić młodzieży lepszy dostęp i warunki do nauki, co świadczy o rozwoju w wymiarze społecznym.

Dużą niedogodnością w realizowaniu rozwoju analizowanej gminy jest brak uchwalonej strategii rozwoju gminy, która zawierałaby perspektywę rozwoju w horyzoncie czasowym 10–15 lat i określała kierunki przyszłego rozwoju gminy skonkretyzowane jako cele i zadania operacyjne. Dokument taki wskazywałby źródła pozyskiwania środków finansowych niezbędnych do realizacji przyjętych celów i zadań. Byłby swojego rodzaju drogowskazem dla władz zarządzających gminą, jakie działania powinny podejmować, by gmina funkcjonowała i się rozwijała.

Bibliografia

- Gałaszka K., 2004, *Identyfikacja rozwoju lokalnego i źródeł jego finansowania*, [w:] Famulska T., Znaniecka K. (red.), *Finansowe aspekty rozwoju lokalnego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Klimowicz M., 2014, *Ewolucja celów polityki regionalnej Unii Europejskiej w procesie integracji gospodarczej*, [w:] Pacześniak A., Klimowicz M. (red.), *Procesy integracyjne i dezintegracyjne w Europie*, OTO-Wrocław, Wrocław.
- Kot J., 2001, *Rozwój lokalny – jego istota, cele i czynniki*, [w:] Dolata S. (red.), *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego. Doświadczenia i perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Parysek J., 1997, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Parysek J., 2001, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań.
- Piechowicz M., 2016, *Fundusze strukturalne w perspektywie 2014–2020*, [w:] Kleinowski M., Piechowicz M., Sikora-Gaca M., *Fundusze i programy Unii Europejskiej wspierające przedsiębiorstwa w perspektywie finansowej 2014–2020*, Difin, Warszawa.
- Raport końcowy. Rewitalizacja obszarów miejskich oraz zagospodarowanie terenów zdegradowanych w województwie opolskim, w ramach projektu pn. Opolskie Obserwatorium Terytorialne – wzmocnienie systemu monitorowania polityk publicznych 2015.

- Sztando A., 1999, *Gminne instrumenty kształtowania rozwoju lokalnych podmiotów gospodarczych*, „Samorząd Terytorialny” nr 7–8.
- Tołoczko A., Kuchlewski T., Sadowski T., Świdorski G., 2008, *Fundusze pomocowe UE – dotacje dla każdego przedsiębiorcy w okresie 2007–2013*, Provent Investment, Kleosin-Ignatki.
- Wojtaszczyk K.A., *Fundusze strukturalne i polityka regionalna Unii Europejskiej*, ASPRA-JR, Warszawa.
<http://old.cpe.gov.pl/pliki/2453-materialy-informacyjne-spotkanie-nr-5.pdf> [10.03.2019].
- ciasna.pl [18.03.2019].
- mapadotacji.gov.pl [05.03.2019].
- funduszeuropejskie.gov.pl [07.05.2019].

STUDENCKIE
zeszyty naukowe

zachęcamy do rozwijania
Twojego *dorobku naukowego*

PUBLIKUJ ARTYKUŁ
Z KAŻDEJ
DZIEDZINY NAUK
TO
ZYSKASZ

Student, absolwent:

- uczestnictwo w dyskusji naukowej – wymianie myśli i twórczych rozwiązań naukowych,
- zwieńczenie pracy i zaangażowania na różnych polach aktywności studenckiej,
- profesjonalny debiut dla osób rozpoczynających działalność naukowo-badawczą,
- zdobycie umiejętności związanych z procedurą wydawniczą,
- rozwój kariery zawodowej,
- realizacja celów rozwoju naukowego i zawodowego w sposób niestandardowy,
- wzbogacenie swojego życiorysu i dorobku naukowego,
- zdobycie cennych punktów przy wnioskowaniu o stypendium Rektora lub Prezydenta Miasta.

Nauczyciel akademicki:

- rozwój dorobku naukowego poprzez udział w redagowaniu i recenzowaniu SZN WEUO – funkcja Redaktora lub Recenzenta Naukowego Zeszytu,
- rozwój i potwierdzenie umiejętności dydaktycznych poprzez upowszechnianie wyników badań naukowych studentów i doktorantów,
- skuteczne osiągnięcie efektów kształcenia w zakresie kształtowania umiejętności badawczych studentów, także poza standardowymi zajęciami dydaktycznymi
- możliwość rozwoju interdyscyplinarnych badań i zacieśniania współpracy w środowisku naukowym.

UNIWERSYTET OPOLSKI
WYDZIAŁ EKONOMICZNY

REDAKCJA:

- 📍 Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Opolski
ul. Ozimska 46a, 45-058 Opole
- @ mkrasucka@uni.opole.pl
- ☎ (77) 40 16 897
- 🖥 szn.we.uni.opole.pl
- 📘 facebook.com/wydzialekonomiczny

szn.we.uni.opole.pl

Studenckie Zeszyty Naukowe mają charakter **Serii Wydawniczej** i są wydawane w formie elektronicznej.
Publikacja artykułów jest **nieodpłatna** - Autor nie ponosi żadnych kosztów związanych z publikowaniem artykułu.